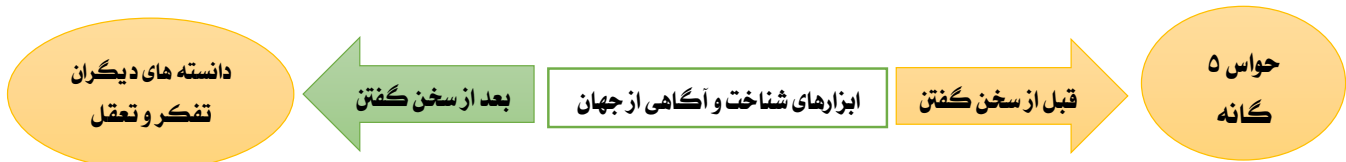

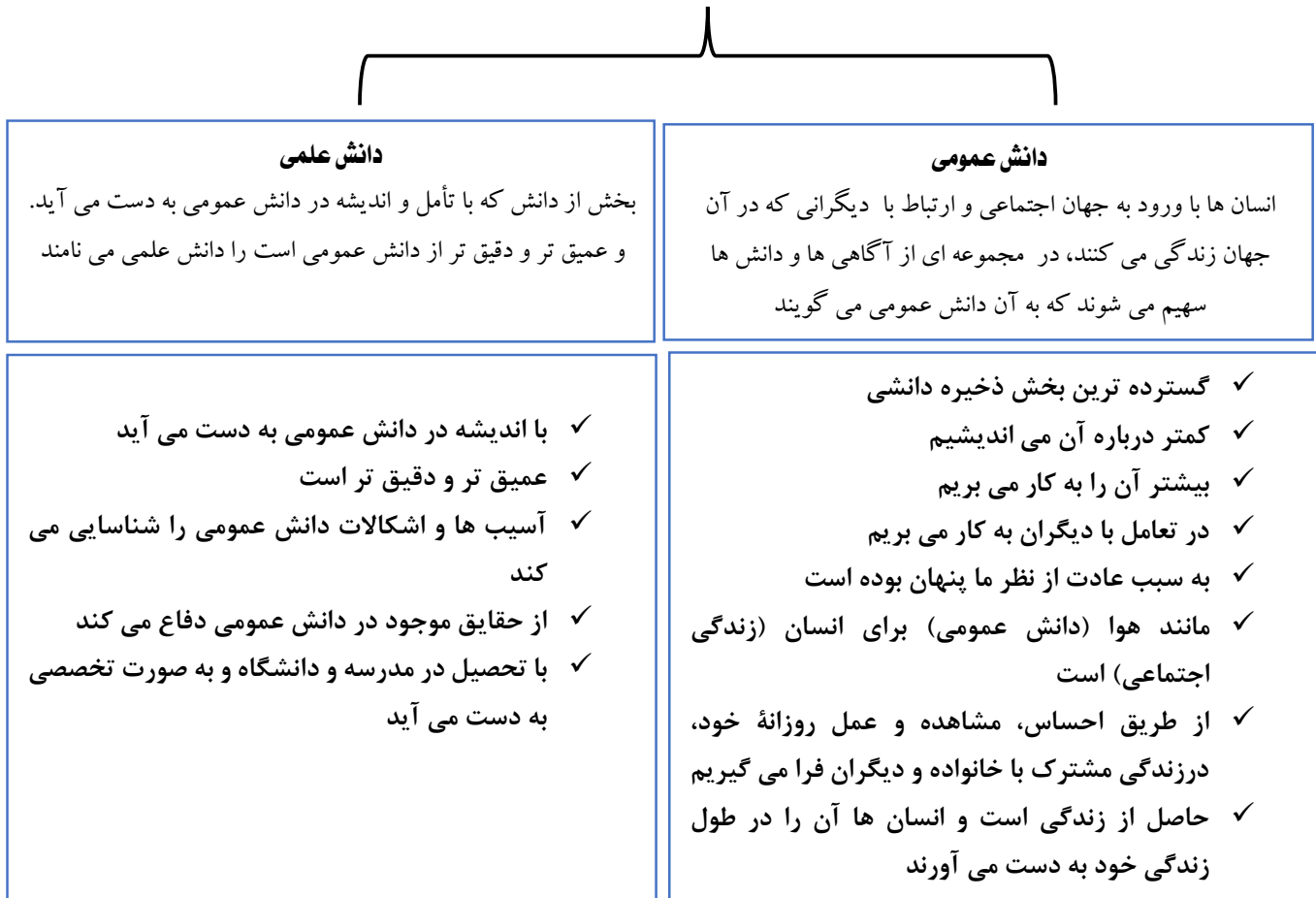
درس اول (ذخیره دانشی)

👉 ذخیره آگاهی یا ذخیره دانشی

هر آنچه افراد از تجربه های فردی و اجتماعی خود، مطالعات مدرسه ای، دانشگاهی و... می آموزند، ذخیره آگاهی یا ذخیره دانشی آنها را شکل می دهد.

ذخیره دانشی

کنش آدمی وابسته به آگاهی است بدون آگاهی انجام نمی شود

👉 کدام نوع ذخیره دانشی از نظر ما پنهان است چرا؟ ← عمومی - عادت

جهان اجتماعی؛ یعنی جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می کنیم، دانش لازم برای زندگی یا همان دانش عمومی را در اختیار ما قرار می دهد.

تاثیر دانش علمی افراد بر دانش عمومی

درک عمیق از شناخت عمومی جهان اجتماعی

شناسایی آسیب ها و اشکالات شناخت عمومی

قدرت دفاع از حقایق موجود در شناخت عمومی

👉 تلاش های علمی چه پیامدهایی به دنبال دارد؟

تلاش های علمی ← بر **ذخیره دانش علمی** جامعه می افزاید و **دانش عمومی** را نیز غنی تر می کند.

👉 دانش علمی جامعه چگونه شکل می گیرد و توسعه پیدا می کند؟

دانش علمی با تلاش برای **حل مسائل و مشکلات زندگی** شکل می گیرند و پیشرفت می کند. یعنی هر وقت در جامعه مسئله خاصی مطرح می شود، زمینه لازم برای پیدایش و رشد دانش علمی نسبت به آن نیز فراهم می شود.

مثال ← کاهش یا افزایش بی رویه جمعیت یک کشور → علم جمعیت شناسی

مثال ← مسائل اقتصادی در یک جامعه → علم اقتصاد

👉 در برخورد با مسائل اجتماعی چه تفاوتی بین افرادی که دانش عمومی و علمی دارند، وجود دارد؟

کسانی که از دانش عمومی برخوردارند ← این مشکلات را می شناسند و برای حل برخی از آنها راهکارهایی پیشنهاد می دهند،**افرادی که شناخت علمی دارند** ← از شناختی دقیق برخوردارند و می توانند برای آنها راه حل های صحیح پیدا کنند.

👉 در جامعه، حل تعارض بین دانش عمومی و دانش علمی چگونه انجام می شود؟ (k98)

۱. دست برداشتن بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخشی دیگر (اصولا دانش علمی از رونق باز می ماند)

۲. با طرح ایده های جدید

جهان های اجتماعی مختلف بر اساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند

👉 تعریف جهان متجدد از دانش علمی چیست؟ پیامد این تعریف چیست؟

جهان متجدد، بر اساس **هویت دنیوی** خود، **فقط علم تجربی** را دانش علمی می دانست و علوم عقلانی و وحیانی را علم محسوب نمی کرد

پیامد ← تعاریف متفاوت و گاه متضادی از علم رواج می یابد و در ذخیره دانشی آنها

تعارض هایی پدید می آورد

👉 نتیجه تعارض در دانش علمی و عمومی چیست؟ (مثال گالیله ←)

۱. ارتباط دو سویه دانش عمومی و دانش علمی قطع می شود و دانش عمومی به طور

همه جانبه از دانش علمی حمایت نمی کند

۲. دانش علمی از رشد و رونق لازم باز می ماند و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات

دانش عمومی را از دست می دهد.

👉 ایده علوم انسانی و اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) در کشور ما به چه دلیل مطرح شده است؟

✓ جلوگیری از ایجاد تعارض بین دانش عمومی و علمی.

✓ جلوگیری از قطع ارتباط دو سویه دانش عمومی و دانش علمی.

- ✓ حمایت همه جانبه دانش عمومی از دانش علمی،
- ✓ ایجاد زمینه مناسب برای رشد و رونق دانش علمی.
- ✓ افزایش توان دانش علمی در حل مسائل و مشکلات دانش عمومی

👉 علوم انسانی و اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟

- ✓ همسو با هویت فرهنگی خودمان باشد.
- ✓ ناظر به حل مسائل جامعه خودمان باشد. یعنی ← در حل مسائل و مشکلات بومی ما مفید و کارآمد باشد
- ✓ دغدغه کشف واقعیت و تشخیص درست و غلط را داشته باشد یعنی ← به زبان و منطق جهان شمول سخن بگوید + در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد

بسیار مهم: سه دیدگاه درباره رابطه دانش عمومی و دانش علمی (k99)

ویژگی‌ها	نمودار
<p>☞ تفاوت دانش علمی با دانش عمومی در روش آنهاست.</p> <p>☞ دانش حاصل از زندگی افراد است که از راه جامعه پذیری و فرهنگ پذیری به دست می‌آید اما شناخت علمی از راه حس و تجربه و به صورت نظام مند به دست می‌آید.</p> <p>☞ دانش علمی راه کشف واقعیت و تنها دانش معتبر است</p> <p>☞ دانش عمومی در مقابل دانش علمی از ارزش ناچیزی برخوردار است</p> <p>☞ دانش علمی برای حفظ هویت خود باید از ورود دانش عمومی به قلمرو علم جلوگیری کند</p>	
<p>☞ تفکیک دانش علمی راه کشف واقعیت و دانش عمومی حاصل از زندگی افراد است را انکار می‌کند</p> <p>☞ همه دانش‌ها را دانش حاصل از زندگی می‌داند</p> <p>☞ دانش‌ها نه کشف و بازخوانی واقعیت بلکه بازسازی واقعیت هستند که انسان‌ها برای سامان دادن به زندگی خود تولید می‌کنند.</p> <p>☞ برتری دانش تجربی بر دانش حاصل از زندگی را بی اعتبار می‌داند</p> <p>☞ دانش عمومی را پایه و اساس هرگونه دانشی از جمله دانش تجربی می‌داند.</p> <p>☞ در برخی از نحله‌های این دیدگاه، مرز دانش علمی و دانش عمومی فرو می‌پاشد.</p>	
<p>☞ دانش علمی به دانش تجربی محدود نمی‌شود بلکه دانش‌های فراتجربی مانند دانش‌های عقلانی و وحیانی را نیز شامل می‌شود</p> <p>☞ دانش عمومی دانش غیر موثق و نامعتبر نیست، بلکه کم و بیش در آن دانش‌های حقیقی و صحیح نیز وجود دارد</p> <p>☞ دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی، نسبت به دانش عمومی از اعتبار بیشتری برخوردار است</p> <p>☞ دانش علمی ضمن ریشه داشتن در دانش عمومی، امکان انتقاد از دانش عمومی و تصحیح آن را دارد</p> <p>☞ دانش عمومی و دانش علمی رابطه متقابل دارند، بر یکدیگر اثر گذاشته و از هم اثر می‌پذیرند و به مرور متناسب می‌شوند. از این رو هر دانش علمی، با هر دانش عمومی سازگار نیست</p>	

درس دوم (علوم اجتماعی)

✎ علوم اجتماعی ⇐

✓ به دانش هایی گفته می شود که اجتماعات انسانی و چگونگی اثرگذاری آنها بر کنش ها و شیوه زندگی ما و همچنین اثرپذیری آنها از کنش ها و شیوه زندگی ما را به روش علمی مطالعه می کنند.

✎ مطالعه علمی اجتماعات به شکل گیری علوم اجتماعی انجامید

جدول مقایسه علوم انسانی، اجتماعی و طبیعی

علوم	انسانی	اجتماعی	طبیعی
موضوع	کنش های انسانی (فردی و اجتماعی) و آثا و پیامدهای آن	کنش اجتماعی و پیامدهای آن	پدیده های طبیعی
مثال	روانشناسی - جامعه شناسی	جامعه شناسی	پزشکی - زمین شناسی - نجوم
روش (به عقیده برخی دانشمندان)	غیر تجربی	تجربی و طبیعی	تجربی و طبیعی
فواید	<p>۱. با شناخت پدیده های اجتماعی ⇐ به انسانها امکان می دهند که آثار و پیامدهای پدیده های اجتماعی را پیش بینی کنند</p> <p>۲. با کشف نظم و قواعد جهان اجتماعی ⇐ می توانند تأثیرات اجتماعات را بر زندگی ما توضیح دهند تا بتوانیم از فرصت های اجتماعات برخوردار شویم و از آسیب های احتمالی زندگی در اجتماعات مختلف در امان بمانیم</p> <p>۳. می توانند زمینه فهم متقابل انسانها و جوامع مختلف را از یکدیگر فراهم کنند ⇐ و به افزایش همدلی و همراهی انسانها کمک کنند</p> <p>۴. توان داوری، نقد و اصلاح ارزشها، هنجارهای اجتماعی را دارد و به همین دلیل ⇐ می تواند فرصت واکنش و موضع گیری اجتماعی صحیح را برای دانشمند فراهم آورد</p> <p>۵. علوم اجتماعی ظرفیت داوری درباره علوم طبیعی و فناوری حاصل از آن هم دارد ⇐ (اهمیت علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی)</p>		

✎ تفاوت کنش های انسانی و پدیده های طبیعی

کنش با آگاهی و اراده انسان انجام می شود و هدف و معنای خاصی دارد اما پدیده های طبیعی بر خلاف کنش ها و پیامدهای آن، به تصمیم و اقدام انسان ها وابسته نیستند، بلکه مستقل از اراده انسان ها و اهداف و معانی مورد نظر آنها، وجود دارند.

✎ مقایسه موضوع علوم انسانی و علوم اجتماعی

- ✓ موضوع علوم انسانی ⇐ کنش های انسانی (فردی و اجتماعی) و آثا و پیامدهای آن
- ✓ موضوع علوم اجتماعی ⇐ کنش اجتماعی و پیامدهای آن
- ✓ موضوع علوم انسانی عام تر از موضوع علوم اجتماعی است
- ✓ علوم اجتماعی خود بخشی از علوم انسانی محسوب می شوند ولی برخی علوم انسانی در زمره علوم اجتماعی نیستند.

👉 چرا شناخت کنش بدون فهم هدف و معنای آن غیر ممکن است؟

زیرا کنش با آگاهی و اراده انسان انجام می شود و هدف و معنای خاصی دارد

👉 چرا علوم انسانی از فعالیت های غیر ارادی انسان ها بحث نمی کند؟

فعالیت های غیر ارادی، کنش نیستند و علمی که به این پدیده ها می پردازند، با آنکه درباره انسان بحث می کنند، جزء علوم انسانی محسوب نمی شوند مانند علم پزشکی که به بدن انسان و سلامتی و بیماری آن می پردازد ولی جزء علوم طبیعی محسوب می شود.

👉 تفاوت موضوع فلسفه با علوم طبیعی و علوم اجتماعی - انسانی

علم	موضوع	مثال
فلسفه	موضوع فلسفه اصل وجود است، یعنی به موجودی خاص مانند موجودات طبیعی، انسانی و اجتماعی نمی پردازد بلکه قوانین کلی موجودات را شناسایی می کند.	قانون علیت
علوم طبیعی	پدیده های طبیعی و قوانین طبیعت را مطالعه می کند	زیست شناسی درباره موجودات زنده بحث می کند و موجودات زنده را دارای ویژگی هایی مانند حرکت، تغذیه و رشد می داند.
علوم اجتماعی - انسانی	کنش انسانی و پیامدهای آن را مطالعه می کند	اقتصاد به کنش های اقتصادی همچون تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات می پردازد

👉 پیش بینی در علوم اجتماعی پیچیده تر از علوم طبیعی است چرا؟

به دلیل آگاهانه و ارادی بودن کنش های انسانی و تنوع آنها

👉 هر يك از شاخه های علمی را در علوم مربوط به خود قرار دهید.

علوم طبیعی	علوم انسانی (که جزء علوم اجتماعی نیست)	علوم اجتماعی
شیمی - فیزیک - زیست - پزشکی	روانشناسی - اخلاق	مردم شناسی - تاریخ - جامعه شناسی

👉 چرا علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردار است؟

علوم اجتماعی، درباره فرصت ها و محدودیت های فناوری به انسان ها آگاهی می دهد و به آنها کمک می کند از طبیعت و علوم طبیعی به شیوه صحیح استفاده کنند.

پیشرفت علوم طبیعی باعث ← پیدایش فناوری

👉 جدول تناظر انواع علوم و رویکردهای جامعه شناسی

علوم	نام	رویکرد	تعریف
طبیعی	ابزاری	تبیینی	علوم طبیعی را به دلیل اینکه ابزار تسلط انسان بر طبیعت و ابزار رها سازی انسان از محدودیت های طبیعی می باشند علوم ابزاری گویند
علوم انسانی	تفهیمی	تفهیمی	به علوم انسانی به دلیل اینکه به فهم معانی کنش های انسان ها می پردازد علوم تفهیمی گویند
علوم انسانی	انتقادی	انتقادی	به علوم انسانی به دلیل اینکه به انتقاد از کنش های ناپسند آدمیان می پردازد علوم انتقادی گویند

کنش های اجتماعی + پیامد های آن = پدیده اجتماعی

موضوع مورد مطالعه علوم اجتماعی = پدیده های اجتماعی

👉 چه چیز موجب شکل گیری شاخه های مختلف علوم اجتماعی شده است؟

کنش های اجتماعی ابعاد و اجزای مختلفی دارند (اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و...) و برای بررسی و مطالعه این انواع و ابعاد دانش های مختلفی به وجود آمده است. مانند بدن انسان که ابعاد مختلفی دارد و تخصص های گوناگونی درباره آن پدید آمده است.

👉 شاخه های علوم اجتماعی

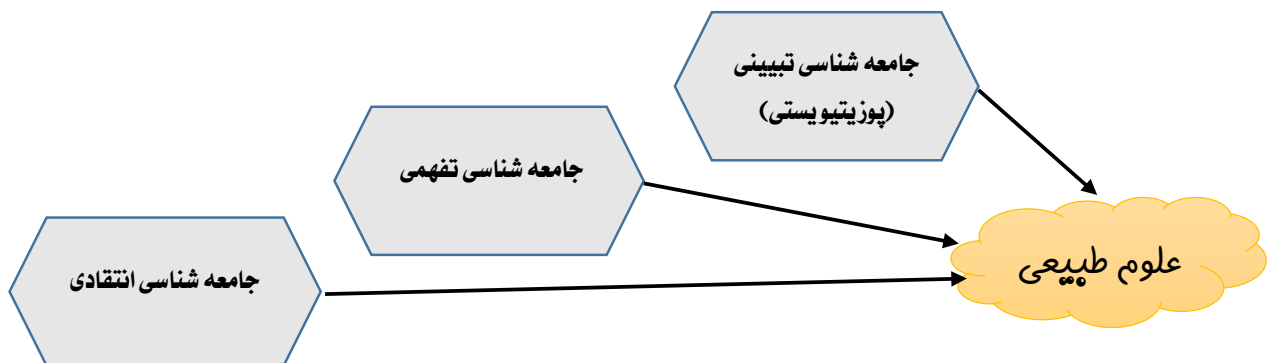
👉 انواع مطالعات جامعه شناسی

۱. جامعه شناسی خرد → علمی که کنش اجتماعی و سایر پدیده های اجتماعی خرد را مطالعه می کند
۲. جامعه شناسی کلان → علمی که ساختار اجتماعی و سایر پدیده های اجتماعی کلان را مطالعه می کند

جامعه شناسی خرد و کلان نیازمند به هم و مکمل یکدیگر هستند.

در جامعه شناسی براساس دوری و نزدیکی به علوم طبیعی رویکردهای مختلفی شکل گرفت.

👉 سه رویکرد اصلی جامعه شناسی

درس سوم (نظم اجتماعی)

چون به نظم عادت کرده ایم

ما بیشتر بی نظمی را می بینیم و نظم را مشاهده نمی کنیم (چرا؟؟؟) ← ← ←

پس

چگونه باید نظم را بشناسیم؟

جامعه شناسان برای شناخت نظم از امور آشنا و مأنوس، «**آشنایی زدایی**» می کنند. یعنی ← ← از دید یک فرد غریبه به موضوعات آشنا و روزمره اطراف خود نگاه می کنند و بدین ترتیب در کنار بی نظمی، نظم را می شناسند. (پس روش شناخت نظم = آشنایی زدایی)

نکته پاورقی

آشنایی زدایی هم معنی عادت زدایی است

از حوزه ادبیات وارد جامعه شناسی شد.

در حوزه ادبیات برای تفاوت زبان شاعرانه و عادی کاربرد دارد

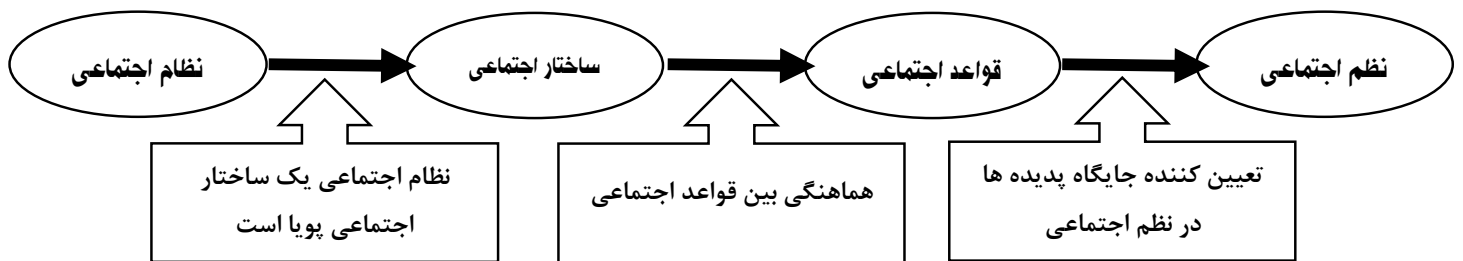
در جامعه شناسی برای تفاوت نگاه جامعه شناس و فرد عادی به کار می رود

مثال های آشنایی زدایی

۱. شنیدن صدای اذان مساجد توسط گردشگران غربی (گیدنز)

۲. نگاه جامعه شناسانه به قواعد راه رفتن افراد در خیابان

رابطه چهار مفهوم

نظم ← قرار گرفتن هر پدیده در جای خود

قواعد اجتماعی ← قواعدی که ما انسان ها برای با هم زندگی کردن پذیرفته ایم و تعیین کننده جایگاه پدیده ها در نظم اجتماعی است

ساختار اجتماعی ← ارتباط میان پدیده های اجتماعی

نظام اجتماعی ← یک ساختار اجتماعی پویا است

فواید (اهمیت) و پیامدهای وجود نظم اجتماعی در جامعه چیست؟ (k1400)

الف) نظم اجتماعی امکان پیش بینی رفتار دیگران و همکاری و ارتباط با آنها را امکان پذیر می نماید

ب) نظم اجتماعی باعث می شود تا ما توقعات و انتظارات معینی از دیگران داشته باشیم

ج) با نظم اتفاقات غیرمنتظره ما را از همکاری با دیگران باز نمی دارد.

فواید (اهمیت) قواعد اجتماعی در جامعه چیست؟ (k99)

۱. ارتباط ما با یکدیگر را امکان پذیر می سازند و سامان می دهند.

۲. کنش های ما را برای یکدیگر قابل پیش بینی می کنند.

۳. امکان مشارکت ما در زندگی اجتماعی را فراهم می سازند.

👉 جایگاه هر پدیده در نظم اجتماعی را چه چیزی تعیین می کند؟ قواعد اجتماعی

👉 جامعه شناسان در شناختن نظم اجتماعی، چه پرسش هایی را مورد توجه قرار می دهند؟

۱. قواعد و هنجارهای با هم زندگی کردن چگونه به وجود می آیند؟

۲. چگونه دوام می آورند؟

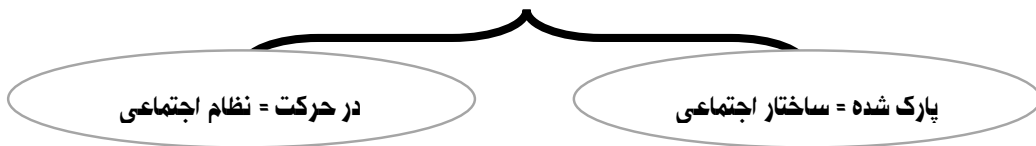
۳. چگونه تغییر می کنند؟

👉 قواعد اجتماعی مختلف در جامعه چگونه هماهنگ می شوند؟ از طریق ساختار اجتماعی

👉 ساختار اجتماعی در گروه های رسمی بهتر دیده می شود یا گروه های غیر رسمی؟ چرا؟

رسمی (مانند سازمان های نظامی) ← در این سازمان ها حقوق و تکالیف مربوط به هر نقش و چگونگی روابط میان اعضا و... مشخص است

مثال خودرو (رابطه (تفاوت) نظام اجتماعی و ساختار اجتماعی

👉 منظور از پویایی نظام اجتماعی چیست؟

۱. بخش های مختلف آن بر یکدیگر اثر می گذارند و از یکدیگر اثر می پذیرند.

۲. نظام اجتماعی می تواند در خود هم تغییراتی به وجود آورد، همچنین در محیط خود نیز تغییراتی ایجاد می کند

👉 مثال های تغییرات نظام اجتماعی

۱. برداشت روزافزون از منابع غیرقابل تجدید از جمله تغییراتی است که یک نظام اجتماعی در محیط ایجاد می کند.

۲. رشد جمعیت نیز از جمله تغییراتی است که یک نظام در خود ایجاد می کند.

👉 چرا نظام اجتماعی در خود و محیط تغییر ایجاد می کند؟

۱. تا بتواند نیازهای خود را تأمین کند

۲. خود را در بلند مدت حفظ نماید.

👉 تعریف واژه هم تغییری (همبستگی) ← تغییر در یک پدیده اجتماعی با تغییر در پدیده دیگر همراه باشد

مثال: بین تحصیلات افراد و میزان بیکاری همبستگی (هم تغییری) وجود دارد ← هرگاه تحصیلات افزایش یابد بیکاری کم می شود.

هم تغییری های قابل مشاهده را می توان با روش های کمی و آماری مطالعه کرد (k99)

👉 تبیین به چه معناست؟

تبیین، بیان چرایی یک پدیده یا نشان دادن علت ایجاد یا زوال آن است

👉 نتایج حاصل از تبیین کدامند؟ (نگاه رویکرد تبیینی به پدیده ها k99)

الف) پدیده هایی که قبلاً مستقل از هم به نظر می رسیدند در ارتباط با یکدیگر قرار می گیرند.

مثال: حرارت باعث انبساط فلزات می شود و رکود اقتصادی باعث می شود بیکاری در جامعه افزایش یابد.

ب) در پدیده هایی که پیش تر در ارتباط با هم دیده می شده اند، روابط جدیدی طرح می شود.

مثال: هرچه همبستگی اجتماعی میان افراد یک گروه بیشتر باشد انحرافات اجتماعی در آن گروه کاهش می یابد.

👉 در اوایل قرن ۱۹ چه دیدگاهی نسبت به دانش علمی و تبیین علمی وجود داشت؟

در اوایل قرن ۱۹ به دلیل محدود شدن دانش علمی به دانش تجربی، فقط آن دسته از روابط علت و معلولی که با روش حسی و تجربی به دست آمده بود، دانش علمی و معتبر به شمار می آمد.

👉 جامعه شناسی در اوایل قرن ۱۹ سعی کرد خود را به علمی نزدیک کند؟ چرا؟؟؟

علوم طبیعی (مخصوصاً فیزیک) ← در اوایل قرن ۱۹ چنین می پنداشتند که دانش علمی، تنها دانشی است که با روش حس و تجربه (علوم تجربی) به دست آید

نکات جامعه شناسی تبیینی

بنیان گذار جامعه شناسی پوزیتیویستی آگوست کنت بود .
آگوست کنت ابتدا نام فیزیک اجتماعی را برای این رشته برگزید .
این رویکرد جامعه شناسی را در زمره دانش های ابزاری قرار می دهد .

جامعه شناسی تبیینی		
موضوع	روش	هدف
پدیده های اجتماعی همانند پدیده های طبیعی هستند.	حس و تجربه (نگاه از بیرون)	پیش بینی و کنترل پدیده های اجتماعی

👉 چه عاملی باعث شد تا عده ای از جامعه شناسان (رویکرد تبیینی) علاقه مند شدند تا نظم جامعه و نظم پدیده های همچون ماشین و بدن انسان را برجسته کنند؟ موفقیت دانشمندان علوم طبیعی

توضیح؛ موفقیت دانشمندان علوم طبیعی باعث شد تا جامعه شناسان تبیینی نظم جامعه را همانند نظم میان اعضای بدن یا اجزای ماشین بدانند. از نظر آنان جوامع از انسان ها، نهادها، سازمان ها، ساختمان ها، خیابان ها، خودروها و بسیاری از عناصر دیگر تشکیل شده اند که با نظمی خاص در کنار هم قرار گرفته اند، همان طور که بدن و ماشین از اجزایی تشکیل شده اند که با نظمی خاص در کنار هم قرار گرفته اند.

نقد این دیدگاه: جامعه یک موجود زنده نیست بلکه شبیه یک موجود زنده است. ماشین و بدن پر اساس قوانین طبیعی (مستقل از انسان) عمل می کنند ولی جامعه پر اساس قوانین اجتماعی (وابسته به انسان) عمل می نماید.

👉 نقش و تاثیر انسان بر طبیعت و قوانین آن چیست؟

- ✓ انسان فقط می تواند این قوانین را بشناسد
- ✓ با استفاده از علوم طبیعی، تا جایی که این قوانین به او اجازه می دهند، در **طبیعت** تغییراتی ایجاد نماید و کنترل نماید
- ✓ اما نمی تواند در این **قوانین** تغییر ایجاد نماید

👉 در صورتی که جامعه را همچون طبیعت تصور کنیم، چه پیامدی به دنبال دارد؟

- ✓ ۱. در این صورت ما فقط می توانیم از دانش های ابزاری خود استفاده کنیم و جامعه و پدیده ها اجتماعی را بشناسیم اما قادر نخواهیم بود تغییری بنیادین در جامعه به وجود آوریم.
- ✓ ۲. نظم اجتماعی بیرون و مستقل از ما خواهد بود و باید خود را با آن تطبیق داده و سازگار کنیم.
- ✓ ۳. انسانها را به پیچ و مهره های نظم اجتماعی تقلیل می یابد.

👉 نگاه جامعه شناسان تبیینی به انسان

در این دیدگاه انسان، صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده تر از سایر موجودات طبیعی دانسته می شود
 نقد ← انسان ها با موجودات طبیعی، تفاوت های بنیادی دارند.

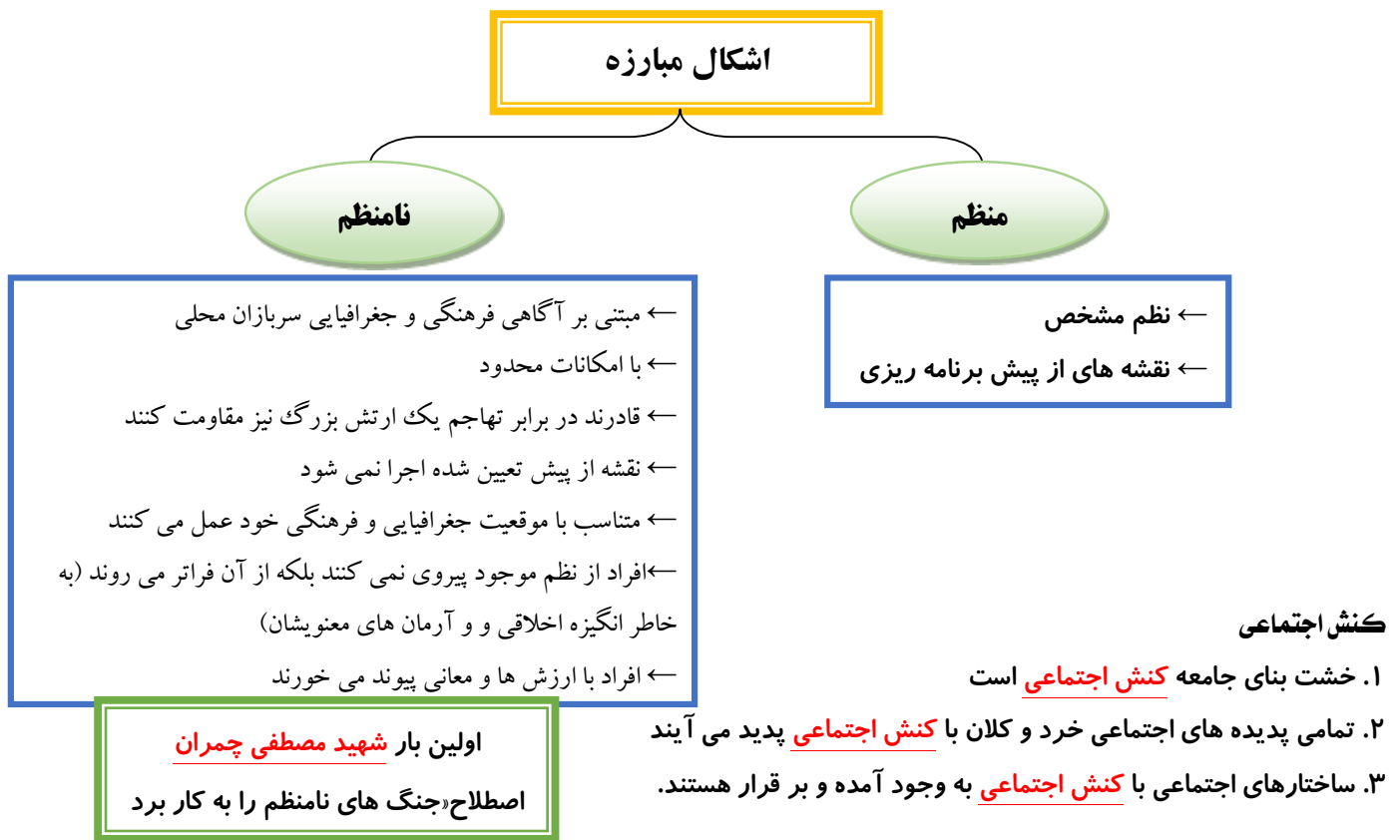
👉 نگاه جامعه شناسان تبیینی به جامعه

۱. جامعه شناسی با شناخت نظم اجتماعی به انسان ها قدرت پیش بینی، پیشگیری و کنترل جامعه را می دهد (k99)
 ۱. جامعه را صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده می دانستند
 ۲. تفاوت میان جوامع مختلف را تنها تفاوتی کمی می دیدند ← نظر آنها برخی جوامع از برخی دیگر پیچیده ترند، در رفع نیازهای خود تواناترند و به همین دلیل پیشرفته تر هستند. (k99)
 ۳. آنها گمان می کردند که همه جوامع، مسیر یکسانی از پیشرفت را طی می کنند و از جوامع ساده به جوامع پیچیده تبدیل می شوند.
- نقد ← انسان ها می توانند جهان های اجتماعی یعنی جوامع و فرهنگ های گوناگونی پدید آورند
- *****

درس چهارم (کنش اجتماعی)

پیام داستان الگوی مقاومت مردم امرلی

کنش های اجتماعی گاهی فراتر از نظم اجتماعی روی می دهند و صرفاً با مطالعه نظم اجتماعی از کنش های پی نظم غفلت کرده ایم

دو دیدگاه درباره رابطه ساختار و کنش اجتماعی

دیدگاه اول ← ساختارها بر افراد تاثیر می گذارند و افراد توان مقاومت در برابر ساختارها را ندارند (ساختار ← کنش)

دیدگاه دوم ← ساختارها از طریق کنش های اجتماعی به وجود آمده اند و ساختار اجتماعی بدون کنش وجود ندارد (کنش ← ساختار)

رشوه دادن يك تاجر در حين نارضايتی يا کارمندی که از خودرو شخصی استفاده می کند در حالی که از ترافیک گله مند است بیانگر چیست؟

(۱) مشکلات و مسائل اجتماعی بیرون از دایره نفوذ و تأثیر ما نیستند

(۲) این گونه نیست که فقط افراد خاصی مثل مسئولان و مدیران بتوانند بر آنها تأثیر بگذارند.

- ۳) همه ما از آنجا که عضوی از جامعه هستیم، با کنش های اجتماعی خود، در حفظ وضع موجود یا تغییر آن اثرگذاریم.
- ۴) اما میزان تأثیرگذاری همه افراد یکسان نیست .
- ۵) صاحبان برخی مشاغل و مسئولیت ها، اثرگذاری بیشتری نسبت به سایرین دارند

آیا انسان ها صرفاً مجریان نظم هستند؟

پاسخ: خیر

توضیح: انسان ها صرفاً مجریان نظم نیستند بلکه قادرند با توجه به **ارزش ها و آرمان های خود نظم اجتماعی را تغییر دهند** و از مشکلات احتمالی ساختارهای اجتماعی بکاهند. به هر میزان که این **ارزش ها و آرمان ها والاتر و انگیزه ها قوی تر** باشد، **تغییر مهم تری** رقم خواهد خورد.

مثال ← مقاومت مردم آمرلی در برابر داعش – اعتراض دانشجویان به قانون ضد حجاب – پدیده تقلب

آیا می توان با روش تجربی کنش اجتماعی را تحلیل کرد؟ پاسخ: خیر

توضیح:

- ❖ انسان ها آگاهانه عمل می کنند و عملشان معنا دار است
- ❖ در شرایط گوناگون رفتارهای متفاوتی از خود نشان می دهند
- ❖ روش تجربی توان فهم معانی کنش را ندارد زیرا ← رویکرد تبیینی بر آنچه مشاهده می شود ، تمرکز می کند و اغلب معنای کنش را نادیده می گیرد

پیامدهای نادیده گرفتن کنش (k98, 1400)		
معنا زدایی (افول معنایی)	ارزش زدایی (سقوط ارزش ها)	خلاقیت زدایی (رکود اراده ها)
<p>👉 نادیده گرفتن آگاهانه و معنادار بودن کنش</p> <p>👉 رویکرد تبیینی تنها به توصیف رفتارهای قابل مشاهده می پردازد و از معنی کنش غافل است</p> <p>👉 نمی توان با روش تجربی معنای کنش را فهمید</p> <p>👉 برای فهم معنای کنش باید از روش همدلانه استفاده کرد</p> <p>👉 شکل گیری رویکرد تفهیمی با توجه به این پیامد است.</p>	<p>👉 نادیده گرفتن هدف دار بودن کنش</p> <p>👉 اهداف کنش: ۱. قابل مشاهده ۲. غیر قابل مشاهده</p> <p>👉 در جامعه شناسی تبیینی ارزش ها و ضد ارزش ها قابل فهم نیستند زیرا ← نمی توان با روش تجربی فضایل و رذایل اخلاقی را توصیف کرد</p> <p>👉 انکار ارزش ها ← اخلاق گریزی (کشتار جنگ جهانی)</p>	<p>👉 نادیده گرفتن ارادی بودن کنش</p> <p>👉 جامعه شناسی تبیینی با تاکید بیش از حد به نظم و یکسان دانستن نظم اجتماعی و نظم طبیعی اراده انسان را نادیده می گیرد.</p> <p>👉 منطبق با نظریه قفس آهنین وبر</p> <p>👉 انقلاب ها، اندیشه ها و اختراعات هنگامی محقق می شود که گامی فراتر از نظم گذارده شود.</p>

نگاه رویکرد تبیینی در مورد کنش چیست؟ (k1400)

- ❖ بر آنچه مشاهده می شود ، تمرکز می کند
- ❖ اغلب معنای کنش را نادیده می گیرد.

***** خلاقیت زدایی *****

چرا رویکرد تبیینی خلاقیت و اراده انسان را نادیده می گیرد؟ (k1400)

- ❖ تاکید بیش از حد به نظم دارد
- ❖ نظم اجتماعی را با نظم طبیعی یکسان می داند
- پیامدهای تاکید افراطی بر نظم اجتماعی
- ❖ حذف ارزش و اخلاق
- ❖ حذف آگاهی و معنا از زندگی
- ❖ حذف شور از زندگی

- ❖ نادیده گرفتن اراده و خلاقیت انسانی
- ❖ افراد بدون آنکه بدانند این نظم برای تحقق چه آرمان هایی است صرفاً آن را رعایت می کنند
- ❖ سرکوب روحه خلاق انسان ها در عرصه های هنر، ارتباط و اندیشه

انقلاب های اجتماعی، اندیشه های جدید، شاهکارهای هنری و اختراعات بزرگ هنگامی چه هنگامی رخ می دهند؟
هنگامی که افراد از نظم موجود گامی فراتر می گذارند

نظم اجتماعی و خلاقیت دوبال موفقیت انسان هستند

ففس آهنین وبر

- ❖ مربوط به خلاقیت زدایی و رکود اراده ها
- ❖ سلطه نظمی که گویا هدفی جدا از انسان و نیازهای واقعی آنها دارد

ارزش زدایی

انواع کنش های انسانی از نظر هدف؟

- ❖ کنش های قابل مشاهده ← کسب درآمد، ساختن خانه
 - ❖ کنش های غیر قابل مشاهده ← جلب رضایت الهی، کسب فضیلت اخلاقی
- چرا در جامعه شناسی تبیینی ارزش بودن مهربانی، فداکاری و ضد ارزش بودن کینه توزی، خودخواهی قابل فهم نیست؟
زیرا با استفاده از روش های تجربی نمی توان گفت مهربانی یک فضیلت اخلاقی و کینه توزی یک ردیلت اخلاقی است

چرا جامعه شناسان تبیینی دچار اخلاق گریزی می شوند؟

به سبب این که بسیاری از کنش های عاطفی، هنری، اخلاقی و مذهبی با رویکرد تبیینی قابل توضیح نیستند کسانی که تنها روش های تجربی را معتبر می

دانند، با انکار ارزش های عاطفی، اخلاقی، مذهبی و... دچار **اخلاق گریزی** شوند

مثال ← فاجعه هیروشیما و ناکازاکی - کشتارهای جنگ جهانی

معنازدایی

علل اعتیاد جوانان به بازی های اینترنتی (1400, k98)

- ❖ نگاه تبیینی ← بین پرخاشگری، هیجان، خواب و ... (امور قابل مشاهده) با اعتیاد به بازی های اینترنتی رابطه وجود دارد
- ❖ نگاه تفهیمی ← عامل اصلی اعتیاد جوانان معنای استفاده از آن است (غیر قابل مشاهده) مانند به روز بودن؛ هیجان درونی؛ آزادی

آیا می توان انگیزه جوانان را با روش های تجربی فهم کرد؟

پاسخ: خیر ← انگیزه یک عامل غیر قابل مشاهده است و عوامل غیر قابل مشاهده را نمی توان با روش تجربی درک و فهم کرد

پس چگونه می توان به فهم معانی کنش (مانند انگیزه جوانان) دست یافت؟ با روش همدلانه

۱. همراهی همدلانه به معنای تأیید کنشگران نیست،

۲. بلکه به معنای نگاه به مسائل آنها از منظر خودشان و تلاش برای فهم آنهاست

چه عاملی زمینه را برای عبور از جامعه شناسی تبیینی و رو آوردن به جامعه شناسی تفهیمی هموار ساخت؟

- ✓ تأکید بیش از اندازه رویکرد تبیینی بر نظم اجتماعی به حذف اراده و خلاقیت؛ ارزش و اخلاق؛ آگاهی و معنا می انجامد و شور زندگی را می گیرد .
- ✓ برای جلوگیری از بروز چنین پیامدهایی، کنش اجتماعی مورد توجه برخی جامعه شناسان قرار گرفت.
- ✓ نظریه پردازان کنش اجتماعی، آگاهی و معنا را مهم ترین ویژگی کنش اجتماعی می دانند و زندگی اجتماعی
- ✓ انسان را با تأکید بر آگاهی و معنا، مطالعه می کنند. (k99)
- ✓ این جامعه شناسان ویژگی های دیگرکنش، یعنی اراده و ارزش را مهم می دانند ولی آنها را در امتداد آگاهی و تابع آن می بینند.

انسان به مثابه شیء و انسان به مثابه آگاهی و معنا در روابط اجتماعی چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟

انسان به مثابه شیء	انسان به مثابه معنا
انسان بی اراده	انسان دارای اراده
ساختار ← کنش	کنش ← ساختار
مطالعه انسان با روش تجربی	مطالعه انسان به روش تفسیری
باید وضع موجود حفظ شود (نظم)	می توان روابط اجتماعی را تغییر داد
انسان دلیل انجام کارها را به ساختار نسبت می دهد	انسان دلیل انجام کار را به خود نسبت می دهد
فیلم سینمایی عصر جدید چارلی چاپلین	فیلم سینمایی تلقین

درس پنجم (معنای زندگی)

چارلز هندی (همه کیمیاگریم؛ تأملی درباره کار و زندگانی) ← اصل مطلب ← معنای زندگی

یکی از پرسش های مهم و کلیدی برای اندیشمندان علوم اجتماعی چیست؟ چرا؟

پرسش مهم ← چگونه می توان معنای زندگی و معنای کنش انسان های دیگر را فهمید؟

دلیل ← زیرا مسئله «معنا»، درباره کل زندگی انسان و حتی اجزای آن بسیار تاثیر گذار است

زندگینامه ها (به ویژه زندگی نامه های خود نوشت)، **سفرنامه ها و کتاب های خاطرات**، منابعی هستند که

تصویر انسان ها از معنای زندگی نشان می دهند

بررسی و مطالعه پدیده های انسانی و اجتماعی، بدون توجه به عمق آنها، منجر به نتیجه گیری های غلط و اشتباه می شود

معانی:

دفاع از غرور ملی - میهن دوستی - غلبه بر دشمن - کشورگشایی - هیجان

معانی:

رنج گریزی - احساس پوچی - فشارهای اقتصادی بحران های اجتماعی، - بحران معنویت

معانی:

شوق به حیات جاودانه عشق به دیدار محبوب - دفاع از دین - مبارزه با ظلم - اقامه حق - مبارزه با باطل

خودکشی چیست؟

یک کنش غیرعادی است که از گرایش به مردن به جای زنده ماندن حکایت دارد. گرایشی که برخلاف طبیعت و سرشت انسانی است

شباهت و تفاوت سه پدیده خودکشی، شهادت طلبی و فدا کردن برای وطن چیست؟

شباهت ← دست شستن از جان و زندگی در دنیا و استقبال از مرگ

تفاوت ← تفاوت در معنای متفاوت آنها

دقیقاً همین معانی متفاوت، هویت آنها را تعیین می کند و از آنها سه پدیده مختلف می سازد

✋ چرا بعد از انقلاب صنعتی جامعه شناسان، روان پزشکان، اقتصاددانان و ... به مطالعه خودکشی و چاره اندیشی برای آن پرداختند؟
زیرا پس از انقلاب صنعتی، مسأله خودکشی به شکل بی سابقه ای در جوامع پدید آمده بود

✋ وجود نظریات متفاوت در مورد علت وقوع يك پدیده نشانه چیست؟

نشانه پیچیدگی و عمق پدیده های اجتماعی و البته دشواری فهم آنهاست

✋ چگونه برخی رویکردها از پدیده های اجتماعی و انسانی هویت زدایی می کنند؟ (k1400)

برخی رویکردها برای دستیابی به پاسخ های ساده، سرراست و کاملاً قابل پیش بینی از چرایی وقوع پدیده های اجتماعی، پیچیدگی و عمق آنها را نادیده می گیرند و در واقع از پدیده های اجتماعی و انسانی هویت زدایی می کنند.

چگونگی شکل گیری جامعه شناسی تفهیمی (k98)

در قرن نوزدهم، برخی متفکران اجتماعی آلمانی مانند ویلهلم دیلتای و ماکس وبر، مدعی شدند که هر چند جهان اجتماعی مانند جهان طبیعی نظم و قواعد خاصی دارد، اما انسان ها مانند موجودات طبیعی نیستند و پدیده های اجتماعی نیز با پدیده های طبیعی تفاوت دارند. توجه به این امر موجب شکل گیری جامعه شناسی تفهیمی گردید.

✋ مهمترین اعتقادات ماکس وبر

۱. کنش اجتماعی ←

کنش اجتماعی معنادار است و پدیده های معنادار را نمی توان همانند پدیده طبیعی از طریق حواس مطالعه کرد، بلکه باید معنای آنها را فهمید

۲. وبر جامعه شناسی خود را تفهیمی - تبیینی معرفی کرد ← دلیل؛

۱-۲ ← وبر فهمیدن را برای درک معنای پدیده های اجتماعی ضروری می دانست

۲-۲ ← اما از آن جا که هنوز علم را به علم تجربی محدود می دانست،

۲-۳ ← معتقد بود آنچه جامعه شناسان از مطالعه پدیده ها می فهمند باید با روش تجربی اثبات شود و گرنه ارزش علمی ندارد.

۲-۴ ← تفهم را روش مستقلی برای علوم انسانی نمی دانست بلکه آن را پیش نیازی برای روش علمی (روش تجربی) می انگاشت

۳. داوری آرمان های و ارزش های بشری ← (k1400)

جامعه شناس فقط می تواند آرمان ها و ارزش های اجتماعی را توصیف کند اما نمی تواند درباره آرمان ها و ارزش ها که پدیده هایی نامحسوس و غیر تجربی هستند داوری علمی کند. زیرا از نظر او با این کار جامعه شناس از دایره علم خارج می شود یا با نام علم، کار غیرعلمی می کند.

✋ در چه قرنی و چگونه زمینه رونق و غلبه تفسیر و رویکرد تفسیری فراهم شد؟

در قرن بیستم نتایج این باور که مرز علم و غیرعلم را تجربه و تبیین تجربی تعیین می کند، مورد تردید قرار گرفت و زمینه رونق و غلبه «تفسیر» و «رویکرد تفسیری» فراهم شد

تفاوت تفسیر و تبیین

تفسیر

تبیین

تفسیر دانش محلی (اینجایی و اکنونی) است.

تبیین دانش جهانشمول (قوانین همه جایی و همیشگی) است.

یعنی ← یعنی همه دانش ها، تولیداتی اجتماعی و فرهنگی هستند. فرهنگ های گوناگون، تفسیرهای مختلفی از زندگی دارند و هر کدام دانش های خاص خود را تولید می کنند

درس ششم (قدرت اجتماعی)

انواع ارزش

انسان همواره سه گانه قدرت، ثروت و دانش (مزایای اجتماعی) را ارزش های واسطه ای و پیش نیازهای دستیابی به سعادت و کمال حقیقی می دانست

دیدگاه های مختلف نسبت به مزایای اجتماعی

<p>نگاه اخیر غرب</p> <p>۱. قدرت و ثروت دیگر مورد دآوری اخلاقی قرار نگرفتند تا با توسعه و گسترش آنها، زمینه آسایش و آرامش بشر فراهم شود</p> <p>۲. دانش نیز به علوم تجربی (اپراری) محدود شد و برای نیل به همان هدف به خدمت گرفته شد</p>	<p>نگاه گذشته</p> <p>۱. دانش ← مثبت و خیر و خوب</p> <p>۲. ثروت ← خاکستری (نه خوب و نه بد)</p> <p>۳. قدرت ← منفی و بد</p>
--	---

<p>واکنش ها</p> <p>۱. نخستین واکنش ← ثروت ← ثروت دیگر نه یک امر خنثی (نه خوب و نه بد) بلکه ریشه بسیاری از ظلم ها و شرارت ها قلمداد شد و مالکیت، دزدی خوانده شد.</p> <p>۲. دومین واکنش ← دانش ←</p> <p>۱. خوش بینی به دانش نیز مورد تردید جدی قرار گرفت</p> <p>۲. خود دانش نیز مورد نزاع و کشمکش بود</p> <p>۳. دانش دیگر راهنمای ما به سوی سعادت نبود</p> <p>۴. به همراه قدرت و ثروت، رو به تاریکی و ظلمت می نهاد.</p>	<p>پیامدها</p> <p>در کنار نتایج خیره کننده و شگرف توسعه قدرت و ثروت، پیامدهای دیگری همانند فقر، نابرابری، سرکوب، شدیددی برانگیخت</p>
--	---

وقتی انسانها جمعی زندگی میکنند، تفاوت های فرهنگی، زیستی و طبیعی و جغرافیایی میتواند باعث اختلاف ها و تضادهایی در میان آنها شود

چه چیزی باعث به وجود آمدن سیاست و عمل سیاسی می شود؟

تصمیم گیری درباره مسائل مشترک و رفع اختلافها و تضادها میان افراد و گروههایی که باهم زندگی میکنند، «سیاست» و «عمل سیاسی» را در زندگی اجتماعی پدید می آورد.

با گذر زمان هرچه جوامع پیچیده تر ← سیاست ضروری و پیچیده تر

👉 نمونه هایی از اعمال سیاست در گذشته (مبارزه با سیل)

۱. مصر ← ساختن نهرها و زهکشی بزرگی بود که طغیان نیل را مهار می کرد توسط فرعون
۲. چین ← رسالت نخستین امپراتوران چین ایجاد کار جمعی و فعالیت های منظم برای ساخت سد و آب بندان (یوی کبیر: رام کننده آب ها)

دو وجه (بعد) سیاست

ضمانت اجرای قانون

قدرت

تدبیر و تنظیم امور

قانون

قدرت وجه عینی و محسوس سیاست و جنبه الزام آور آن است

👉 سیاست، قدرت است یا قانون؟

هر دو. انتظار می رود که هرکس با اتکا به **عقل، ایمان و تقوای** خویش، قانون را رعایت کند، ولی برای اجرای قانون، باید از **قدرت** نیز استفاده کرد یا حداقل باید تهدید کرد که در صورت تخلف از قانون، از قدرت استفاده می شود.

👉 تفاوت نگاه گذشته و مدرن به قدرت

قدرت

مدرن

گذشته

۱. خود قدرت فارغ از اهداف اخلاقی دارای اهمیت است
۲. قدرت به مسئله اصلی سیاست و جوهر آن تبدیل شده است
۳. برخی همه سیاست را قدرت میدانند و برخی بخش عمده ای از آن را قدرت می پندارند.
۴. سیاست با غایت و هدف سعادت و فضیلت، داور نمی شود
۵. بیشتر با آرمان پیروزی، موفقیت و تسلط ارزیابی می گردد.

۱. هرگز قدرت، مسئله اول و اصلی سیاست نبوده است
۲. قدرت، وسیله و ابزاری برای تحقق اهداف و فضیلت های اخلاقی قلمداد می شده است.
۳. همه حاکمان به این اندیشه پایبند نبوده اند اما تلقی عمده فرهنگ ها و جوامع بشری این گونه بوده است
۴. سیاستمداران و قدرتمندان نیز حداقل در ظاهر، مجبور به توجه به چنین معنایی از سیاست و قدرت بودند
۵. مثال: رواج سیاستنامه نویسی و سیاستنامه ها که مجموعه نصیحت هایی برای ملوک و پادشاهان (مثل: سنگ نوشته داریوش در نقش رستم معروف به Dnb / سیاستنامه یا سیرالملوک خواجه نظام الملک)

بیشتر بدانیم:

قدرت طلبی، صرفا برای لذتی که از آن حاصل میشود، در هیچ فرهنگی روا نیست

👉 آیا قلمرو سیاست، محدوده حکومت و دولت است یا سیاست، قلمرو عامتری دارد؟

گذشته ← محدوده حکومت و دولت / سیاست = نهاد حکومت

امروزه ← محدوده تمامی جوامع / سیاست را با هیچ مقوله عینی و محسوسی یکی نمی گیرند

👉 آیا هر نگاه به جامعه و هر وجهی از جامعه، سیاسی است؟

خیر ← هر واحدی از جامعه و هر کنشی از افراد و گروه‌های اجتماعی که مستقیماً در تنظیم اهداف جامعه مشارکت یا با قدرت سروکار دارد، سیاسی به شمار می‌رود

تعریف قدرت و سیاست به معنای امروزه (مدرن)	
سیاست	قدرت
<ul style="list-style-type: none"> - سیاست در کل جامعه و همه اجزای آن وجود دارد - مجموعه روشهایی است که هر واحد اجتماعی برای تحقق اهداف جمعی به کار می‌گیرد - قدرت محقق کردن اهداف یک نظام اجتماعی به شیوه کارآمد و مؤثر است 	<ul style="list-style-type: none"> - ضمانت اجرای هر گونه عمل جمعی است - آمریت (فرماندهی و فرمانبری) نهادینه شده در جامعه است - هر موقع در جامعه از کار بیفتد، از زور استفاده میشود - از سطح خرد تا کلان منتشر است - در صورت فقدان آن، بقای جامعه با خطر جدی مواجه میشود - قدرت پشت سر تمام نقشها و روابط نقشی وجود دارد - در همه قسمتهای جامعه جاری است - هرکس قدرت بیشتری دارد عمل جمعی بیشتری انجام میدهد

گاهش کنش سیاسی بیرون از نهاد حکومت و دولت انجام می‌گردد

👉 نمونه هایی از کنشهای سیاسی بیرون از نهاد حکومت و دولت

- شورش علیه انقراض یک جنبش زیست محیطی جهانی با هدف به کارگیری نافرمانی مدنی بدون خشونت
- افشای اسناد با هدف شفاف سازی عملکرد دولت ها و سازمان های بزرگ توسط سایت ویکی لیکس
- فعالیت مدنی و اجتماعی محمد علی کلی (بوکسور مشهور آمریکایی)

یادآوری مطالب گذشته (درس ۱۵ جامعه دهم)

👉 تعریف انواع قدرت

۲. **قدرت فردی** ← هرگاه موجودی بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای قدرت است
۴. **قدرت اجتماعی** ← اگر انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و اراده و کار ارادی آنان را به خدمت بگیرد، قدرت اجتماعی پیدا می‌شود

انسان به دلیل اینکه کارهای خود را با آگاهی و اراده انجام می‌دهد، کنشگری قدرتمند است.

👉 چرا قدرت فردی محدود است؟

قدرت فردی انسان محدود است و نمی‌تواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده کند و برای تأمین برخی از نیازهای اولیه زندگی خود، به کمک دیگران احتیاج دارد

کسانی که در زندگی توان تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند.

تنبیه > تشویق > اقناع

☑ ابزارهای امروزی اعمال قدرت

- تنبیه ← زور، خشونت (کمتر)
- تشویق ← ثروت، درآمد، پاداش مالی
- اقناع ← فکر، آموزش و تبلیغ (بیشتر)

👉 **وجه مشترك قدرت تنبیهی و قدرت تشویقی:**

۱. در هر دو، پیروی کننده نسبت به تبعیت و پیروی خود، آگاهی دارد

👉 **تفاوت تنبیه و تشویق**

۲. تنبیه به وسیله اجبار

۳. تشویق به وسیله پاداش

👉 **تفاوت اقناع با تنبیه و تشویق (ویژگی های قدرت اقناعی)**

۱. قدرت اقناعی برخلاف این دو با تغییر نگرش و اعتقاد فرد تابع قدرت، اعمال می شود
۲. در قدرت اقناعی، تبعیت و پیروی نشانه کار درست است. به گونه ای که پیروی کننده، در مواردی متوجه تبعیت و پیروی خود نمی شود
۳. در **ترغیب، تبلیغ و آموزش و تعهد اجتماعی**، آنچه فرد، درست و حق و هنجار می پندارد موجب تبعیت او از اراده و خواست دیگران می شود
۴. فرد برای پیروی، محاسبه سود و زیان خود را نمی کند
۵. در مواردی اقناع از طریق درست و شایسته و در مواردی از مسیر نادرست و ناشایست شکل میگیرد

👉 **اعمال قدرت تنبیهی در دوران امروزی چگونه است؟**

۱. امروزه قدرت تنبیهی عمدتاً منحصر و متمرکز در دست دولت ها است که از طریق قانون و پیمودن مراحل قانونی اعمال میشود.
۲. ز سویی، انتظار می رود افراد مطمئن شوند که از ناحیه هیچ فرد یا گروهی مورد ضرب و شتم و تنبیه قرار نمیگیرند
۳. از سوی دیگر هیچکس نباید به صورت خودسرانه به اعمال خشونت و تنبیه دیگران مبادرت کند
۴. برخلاف گذشته خبر کمتری از نزاع ها و دعوای فردی و دسته جمعی به گوش می رسد و عملی مذموم و غیر عقلانی به حساب می آید

☑ **منابع امروزی قدرت (آنچه موجب دسترسی به قدرت می شود) (ظرفها و قالب هایی که ابزارهای قدرت درون آن شکل می گیرند)**

شخصیت / مالکیت / سازمان

۱. شخصیت

خصلتهای جسمانی (قد، هیکل و ...) فکری، بیانی، اخالقی، هوش، جاذبه یا دیگر ویژگیهای شخصیتی در گذشته (جوامع نخستین) ← قدرت بدنی منبع دستیابی به قدرت تنبیهی بود
 امروزه ← شخصیت با قدرت اقناعی یعنی توانایی ترغیب یا ایجاد باور، نزدیکی بیشتری دارد

۲. مالکیت

ثروت و درآمد وسیله جذب اطاعت دیگران است. ثروت، وجهه و شکوهی به فرد عامل قدرت میدهد که همان اراده و قاطعیت اوست و میتواند موجب اطاعت اقناعی دیگران شود؛ ولی مسلم است که مالکیت بیشتر با **قدرت تشویقی** قرابت دارد.

۳. سازمان

۱. **تعریف سازمان** ← سازمان یعنی جمع کسانی که منافع، ارزشها یا برداشتهای مشترکی دارند

۲. **سازمان مهمترین منبع قدرت در جوامع امروزی** است

انواع سازمان

نوع ←	۱. انسجام اجتماعی	۲. یکپارچگی نظام
تعریف ←	پیوند میان افراد و گروههای انسانی	پیوند میان نقشها، واحدها و ساختارهای اجتماعی
مثال ←	رابطه همکاران و هموطنان و همکیشان	رابطه اقتصاد و سیاست یا علم و سیاست

۳. رابطه سازمان و قدرت اقناعی

سازمان در درجهٔ نخست با قدرت اقناعی خویشاوند است؛ به این معنا که اعمال قدرت اقناعی، نیازمند وجود سازمان است

۴. لازمه سازمان

لازمهٔ سازمان، پذیرفتن هدف های سازمان توسط افراد و اعضای آن است. سازمانی که اعضای آن به طور یکپارچه، اهداف آن را قبول نداشته باشند و از آن صداهای مختلفی شنیده شود، نمی تواند اطاعت افراد بیرون از خود را تضمین کند

(عدم پذیرش یکپارچه اهداف توسط اعضای داخلی سازمان ⇐ عدم اطاعت افراد بیرون از سازمان)

مثال: اختلاف نظر پزشکان ⇐ عدم اطاعت بیماران

جوامع خود بزرگ ترین و مؤثرترین سازمان ها هستند .

جوامعی که اختلاف و چند دستگی در آنها پیدا شود، در مقابل رقیبان و دشمنانشان آسیب پذیر می شوند

گفتگو کنید	تماشاگر نباشید ⇐ بی توجه و منفعل نباشید ⇐ دعوت به مشارکت اجتماعی و سیاسی و نظارت بر کنشگران و واحدهای اجتماعی و سیاسی
---------------	---

☑ تغییر در منابع قدرت در طول تاریخ (فیلم پدرخوانده)

۱. اثرگذاری و تأثیر شخصیت کاسته شده است
۲. نقش مالکیت نیز کاسته شده است
۳. نقش سازمان افزایش یافته است ⇐ امروزه بیشترین قدرت ها درون سازمان ها متمرکز شده اند
۴. مثال ⇐ در شرکت های بزرگ از سهم مالکیت و نقش سهامداران کاسته شده و بر نقش مدیران و مشاوران افزوده شده است
۵. مالکیت و شخصیت به پشت گرمی سازمان، مؤثر واقع می شوند

بسیار مهم: رابطه منابع قدرت - ابزار قدرت - مزایا (ارزش ها) اجتماعی

منابع یا عوامل قدرت	ابزار اعمال قدرت	ارزش های اجتماعی
شخصیت	تنبیهی	قدرت
مالکیت	تشویقی	ثروت
سازمان	اقناعی	دانش

گفتگو کنید	مشارکت سیاسی ⇐ افزایش آگاهی سیاسی انتخابات یکی از شیوه های مشارکت سیاسی است
---------------	--

👉 نگاه به مفهوم قدرت:

۱. قدرت مفهومی مسئله برانگیز و به شکل اجتناب ناپذیری، ارزشی است
۲. سخن گفتن از قدرت و سیاست به ندرت بی طرفانه است
۳. کمتر واژه ای نظیر قدرت، با واکنشی بسیار تحسین آمیز یا نفرت انگیز روبه رو می شود
۴. سابقه تاریخی اعمال تنبیهی قدرت، شهرت هراسناکی برای قدرت پدید آورده است
۵. قدرت اقناعی بر بسیاری از اعمال قدرت ها، سرپوش می گذارد و آن را پنهان می کند که وقتی آشکار می شود، بسیار ناحق و ناروا به نظر می آید.
۶. با این حال قدرت یک ضرورت اجتماعی است
۷. خود قدرت به هیچ وجه امر شر و پلیدی نیست

👉 چگونه با ید قدرت را درست بنگریم؟

همواره باید قدرت ها را با رویکردی عالمانه و انتقادی بنگریم تا شرعی، اخلاقی و قانونی بودن آن را دریابیم. درعین حال همواره باید مراقب باشیم از مواجهه بدبینانه و زاهدانه با قدرت نیز خودداری کنیم.

👉 کنش سیاسی و استفاده از قدرت با دو هدف صورت می گیرد

۱. تغییر نظام و وضع سیاسی موجود ← برای ایجاد وضعیت بهتر
۲. حفظ نظام و وضع سیاسی موجود ← پیش گیری از تغییر

تمامی کنش های سیاسی با دو مفهوم «بهتر» و «بدتر» هدایت می شوند

👉 چرا فعالیت های سیاسی باید در جهت دسترسی به جامعه خوب باشد؟

۱. مهم ترین هدف انسان در زندگی دست یابی به فضیلت های انسانی و سعادت همگان است
۲. فضیلت های انسانی در «زندگی خوب» و «جامعه خوب» به دست می آید

👉 چرا باید امور سیاسی را ارزیابی کرد؟

۱. امور سیاسی امری خنثی نیستند یعنی ← امور سیاسی مورد تأیید یا رد، انتخاب یا طرد، ستایش یا نکوهش انسان ها قرار می گیرند
۲. امور سیاسی از انسان اطاعت، وفاداری و تصمیم می خواهند بنابراین لازم است که آنها را مورد ارزیابی قرار دهیم

شاید در عمل تشخیص دقیق خوب از بد بسیار دشوار باشد، اما غیرممکن نیست

👉 طبیعت یک نظم جهانشمول دارد یعنی چه؟

قوانین طبیعت در هر مکان و زمانی یکسانند پس نتایج مطالعه بر روی طبیعت در هر زمان و مکانی می تواند به تمامی مکان ها و زمان ها تعمیم داده شود.

👉 آیا می توان نتایج حاصل از مطالعه یک جامعه را به همه جوامع تعمیم داد؟

خیر – مثلا ما نمی توانیم نتایج حاصل از مطالعه جوامع غربی را به جوامعی که با جهان غرب متفاوت هستند تعمیم دهیم

راهکارهای پیشگیری از اشتباهات در مطالعه جوامع

اشتباه	راهکار پیشگیری
تعمیم نتایج مطالعه یک جامعه به همه جوامع دیگر	مطالعه سایر فرهنگ های و جوامع
عدم توجه به معانی فرهنگی و مطالعه جوامع از منظر غرب	مطالعه جوامع دیگر از منظر خودشان (رویکرد تفسیری)
مطالعه پایان ناپذیر و از دست رفتن امکان مقایسه و داوری فرهنگ ها به علت تنوع جوامع	-

مثال: ماکس وبر ← شهر را زیستگاهی که دارای قلعه و برج و بارو و ... است تعریف می کند. اگر پژوهشگری از منظروبر به مطالعه جوامع غیراروپایی بپردازند، به اشتباه اینگونه نتیجه گیری خواهد کرد که شهر فقط در اروپا وجود دارد (k99)

👉 استفاده از رویکرد تفسیری در مطالعه جوامع با چه اشکالاتی مواجه است؟

- ۱- تعدد و تنوع فرهنگ ها و جوامع معاصر و قدیمی، علوم اجتماعی را درگیر مطالعات پایان ناپذیر و تمام نشدنی می سازد.
- ۲- فرهنگ های معمولاً به مرزهای خود محدود نمی مانند و ما را ناگزیر از مقایسه ارزش ها برای تشخیص ارزش های صحیح از ارزش های غلط می سازند.
- ۳- اگر علوم اجتماعی برای مطالعه هر فرهنگ مجبور باشد که آن فرهنگ را فقط از منظر مردمی که آن را پذیرفته اند، ببیند و بررسی کند، امکان مقایسه و داوری فرهنگ ها و ارزش ها از دست می رود.

👉 جامعه شناسی تبیینی چگونه قدرت را مطالعه می کند؟

۱. جامعه شناسی تبیینی با منحصر کردن معنای علم به دانش آزمون پذیر و تجربی، ارزش های انسانی را از دایره مطالعه علمی بیرون می راند
۲. از این رو با ارزش زدایی و معنزدایی از قدرت، آن را به عنوان یک پدیده فاقد معنا و خنثی مورد مطالعه قرار می دهد

👉 جامعه شناسی تفسیری چگونه قدرت را مطالعه می کند؟

۱. جامعه شناسان تفسیری اگر چه امور سیاسی را پدیده هایی معنادار و ارزشی می دانند،
۲. اما صرفاً به توصیف ارزش ها و نظام های سیاسی بسنده می کنند
۳. ملاک و معیاری برای ارزیابی علمی آنها ارائه نمی دهند.

👉 چرا جامعه شناسی انتقادی رویکردهای تفسیری و تبیینی را محافظه کار می داند؟

۱. چون نمی توانند درباره ارزش ها و هنجارهای اجتماعی داوری کنند.
۲. هیچ راهکاری برای بهتر ساختن وضع موجود ندارند و به شرایط موجود تن می دهند.
۳. انسان ها را نسبت به وضعیت موجود منفعل و مجبور می سازند

👉 جامعه شناسی انتقادی چه چیز را بن بست زندگی انسان معرفی می کند؟

آن ها یافتن راهی درباره ای داوری علمی ارزش های اجتماعی به ویژه عرصه قدرت را ضروری می دانند و دست شستن از این آرمان بزرگ را بن بست زندگی انسان معرفی می کنند

عمق و سطح سیاست و قدرت

رویکردهای جامعه شناسی			ارزش های سیاسی	ارزش ها
انتقادی	تفسیری	تبیینی		
؟	-	-	فضیلت و رذیلت های سیاسی	قلمرو حقیقی
+	+	-	معانی و تدابیر سیاسی، قوانین	قلمرو آرمانی
+	-	+	قدرت	قلمرو واقعی

قلمرو حقیقی:
ارزش ها مستقل از
خواست افراد هستند
(بدی ظلم - خوبی
عدالت)

مقایسه نظام جمهوری اسلامی و لیبرال دموکراسی

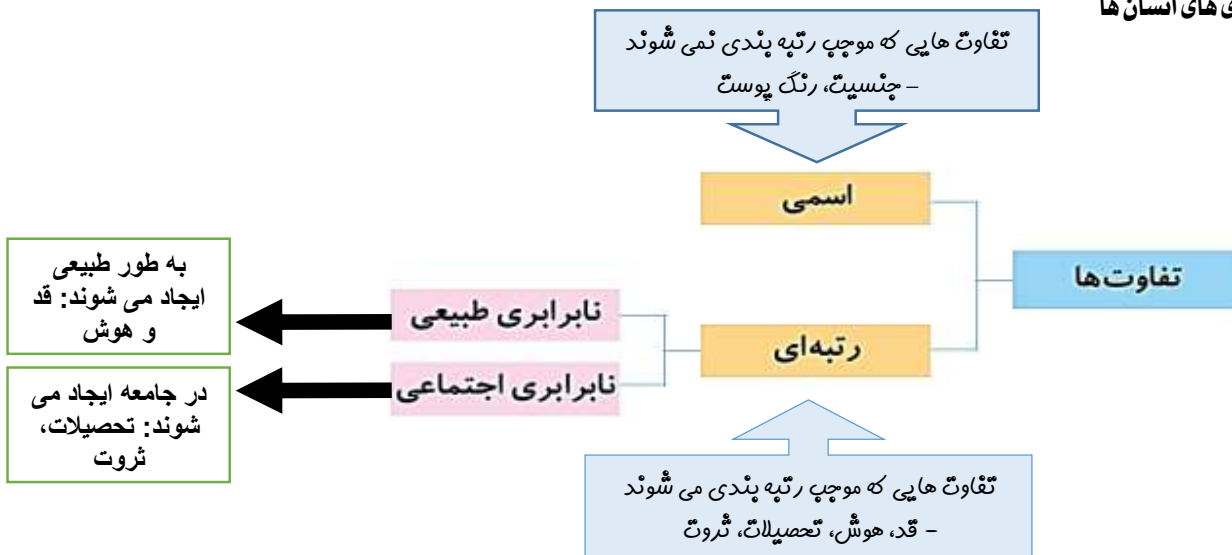
جمهوری اسلامی	لیبرال دموکراسی
<p>- در این ترکیب، جمهوری به این معناست که مردم خودشان سرنوشت سیاسی خود را تعیین می‌کنند و اسلامی نشانگر این است که فعالیت مردم و نظام سیاسی براساس عقاید و ارزش‌های اسلامی سازمان می‌یابد.</p> <p>- قوانین و مقررات آن با خواست مردم و براساس احکام الهی و اسلامی تعیین می‌گردند.</p> <p>- نظام سیاسی سازگار با فرهنگ توحیدی که در جهان اسلام مورد توجه و اقبال قرار گرفته است.</p> <p>- ارزش‌های سیاسی و قوانین و مقررات اجتماعی با عقل و وحی شناخته و معین می‌شوند. مردم نیز مسئولیت شناخت و اجرای آنها را به عهده دارند.</p> <p>- در این نظام می‌توان از مقبولیت و مشروعیت حقیقی سخن گفت.</p>	<p>- لیبرالیسم به معنای مجاز دانستن همهٔ امور برای انسان و دموکراسی به معنای حاکمیت اکثریت مردم براساس خواست و میل خودشان است.</p> <p>- با خواست و ارادهٔ اکثریت مردم شکل می‌گیرد و هیچ حقیقت و فضیلتی را که مستقل از خواست مردم باشد، به رسمیت نمی‌شناسد.</p> <p>- نظام سیاسی سازگار با فرهنگ جهان غرب که رویکردی سکولار و دنیوی به جهان هستی دارد.</p> <p>- در این نظام آزادی مهم‌ترین ارزش اجتماعی است و ثبات، رفاه و سلطه بر طبیعت از دیگر ارزش‌های مهم آن به شمار می‌روند.</p> <p>- در این نظام فقط می‌توان از مقبولیت قدرت حرف زد و نمی‌توان از مشروعیت</p>

معیارهای مقایسه:

۱. مشارکت مردم
۲. ارزیابی فعالیت و تصمیم مردم و حاکمان
۳. تعامل نظام سیاسی و جهان اجتماعی
۴. تعامل علوم اجتماعی و نظام های سیاسی

درس هفتم (نابرابری اجتماعی)

انواع تفاوت و نابرابری های انسان ها

بنابراین تفاوت‌ها را می‌توان به سه نوع «تفاوت اسمی»، «نابرابری طبیعی» و «نابرابری اجتماعی» تقسیم کرد.

نابرابری اجتماعی ← یکی از مهم ترین موضوعات مورد توجه جامعه شناسان است

👉 چه موقع تفاوت‌ها اسمی و نابرابری طبیعی مورد توجه جامعه شناسان قرار می‌گیرد؟
در صورتی که به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند، مورد توجه جامعه شناسان قرار می‌گیرند
مثال ← تفاوت انسان‌ها بر اساس رنگ پوست یک تفاوت اسمی است اما در نظام آپارتاید (نژاد پرستی) تبدیل به نابرابری اجتماعی می‌شود

جامعه شناسان در مطالعه نابرابری اجتماعی به قشربندی اجتماعی در جوامع توجه دارند

👉 علت نابرابری اجتماعی از نظر جامعه شناسان چیست؟ توزیع نابرابر مزایای اجتماعی (ثروت، دانش، قدرت)

مزایای اجتماعی شامل چه مواردی است؟ قدرت، دانش، ثروت

برخی افراد برای دستیابی به مزایای اجتماعی
راه هموارتری پیش رو دارند

دو تصویر مهم

مفهوم قشربندی از زمین‌شناسی گرفته شده است و جامعه همانند
زمین دارای لایه بندی سلسله مراتبی دانسته شده است

👉 مبانی اعتقادی سه رویکرد اصلی نابرابری اجتماعی (k98)

انتقادات	مبانی	نام‌ها
نابرابری همیشه نتیجه نابرابری طبیعی نیست	نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد	رویکرد اول: طرفداران قشربندی مدل لیبرالی مدل سرمایه داری
نمی‌توان با این رویکرد نابرابری میان افراد متولد شده در طبقات اجتماعی مختلف را توضیح داد	نابرابری اجتماعی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی بر می‌خیزد پس عادلانه است	
ممکن است نقطه شروع رقابت (جایگاه خانواده ای که فرد در آن متولد می‌شود) یکسان نباشد	این رویکرد طرفدار قشربندی اجتماعی است	
در این شرایط (عدم یکسان بودن نقطه شروع) نابرابری اجتماعی مقدمه یک نابرابری اجتماعی دیگر می‌شود	هیچ جامعه ای بدون قشر بندی نبوده است و در همه جا و همه زمان‌ها قشر بندی بوده است	
	با تاکید بر کارکردهای قشر بندی آن را تائید و تثبیت می‌کنند	

انتقادات	مبانی	نام‌ها
	نابرابری اجتماعی طبیعی نیست	رویکرد دوم: (k99) مخالفان قشر بندی اجتماعی مدل کمونیستی و سوسیالیستی رویکرد انتقادی مدل عدالت اقتصادی
	نابرابری نتیجه روابط سلطه جویانه بین انسان‌ها است و باید با آن مبارزه کرد	
	عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند	
	توزیع برابر ثروت ← عدالت	
حذف مالکیت خصوصی موجب از بین رفتن انگیزه رقابت می‌شود.	مالکیت خصوصی موجب برقراری روابط ظالمانه شده است و باید از بین برود	

نام‌ها	مبانی
رویکرد سوم: طرفداران عدالت اجتماعی مدل عدالت اجتماعی (k1400)	هر دو رویکرد قبلی ناعادلانه است زیرا ← طرفداران قشربندی: نقطه آغاز رقابت ناعادلانه است مخالفان قشربندی: نقطه پایان رقابت ناعادلانه است هر دو رویکرد قبلی با فطرت انسان سازگار نیست پس با شکست مواجه است
	مالکیت خصوصی لغو نمی شود اما جامعه (دولت) وظیفه دارد تا نقطه شروع را یکسان کند
	تدابیر دولت برای یکسان سازی نقطه آغاز رقابت و کاهش نابرابری: اخذ مالیات از ثروتمندان و رفع فقر با آن
	نه با رهاسازی مطلق (رویکرد ۱) موافق است و نه با کنترل مطلق (رویکرد ۲): نه اجرا عدالت را به دست نامرئی بازار می سپارد (رویکرد ۱) و نه دخالت همه جانبه دولت (رویکرد ۲) را می پذیرد
	آنها به دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند اما به بهانه عدالت اجتماعی آزادی افراد را و امکان رقابت میان آنها را از بین نمی برند

👉 چرا از نظر رویکرد طرفداران قشر بندی، نابرابری و قشربندی اجتماعی عادلانه است؟ چه انتقادی بر این عقیده وارد است؟

زیرا قشربندی اجتماعی از نابرابری و تفاوت های طبیعی ناشی می شوند.

انتقاد: آنها این واقعیت را نادیده می گیرند که نابرابری های اجتماعی همیشه نتیجه نابرابری های طبیعی نیستند در هر جامعه ای، برخی از افراد در طبقه بالا و برخی دیگر در طبقه پایین متولد می شوند پس یک نابرابری اجتماعی مقدمه نابرابری های اجتماعی بعدی می شود، نه یک تفاوت یا نابرابری طبیعی

👉 نتایج طبیعی دانستن نابرابری اجتماعی از نظر طرفداران قشربندی چیست؟

۱. نابرابری را عادلانه می پندارند

۲. نقش انسان و جامعه را در پدید آمدن نابرابری نادیده می گیرند

۳. تغییر نابرابری اجتماعی را ناممکن می دانند

👉 علت نابرابری اجتماعی را از نظر مخالفان و موافقان قشربندی اجتماعی مقایسه کنید.

موافقان (طرفداران) قشربندی ← تفاوت ها و نابرابری های طبیعی افراد

مخالفان قشربندی ← ناشی از تفاوت ها و نابرابری های طبیعی نیست، بلکه نتیجه روابط سلطه جویانه میان انسان هاست و باید با آن مبارزه کرد

👉 راه حل از بین بردن نابرابری اجتماعی از نظر مخالفان قشربندی اجتماعی چیست؟

۱. برقراری عدالت اقتصادی از طریق توزیع برابر ثروت

۲. از بین بردن مالکیت خصوصی

👉 چرا مخالفان قشر بندی معتقد به از بین بردن مالکیت خصوصی هستند؟ چه انتقادی بر این عقیده وجود دارد؟

۱. زیرا مالکیت خصوصی را موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه، نابرابری اجتماعی می دانند

۲. اگر مالکیت خصوصی از بین برود، دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت و بدین ترتیب همگان شرایطی یکسان خواهند داشت

انتقاد: با حذف مالکیت خصوصی، انگیزه رقابت از بین می رود؛ زیرا این امر سبب می شود، تلاش و شایستگی بیشتر افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته شود

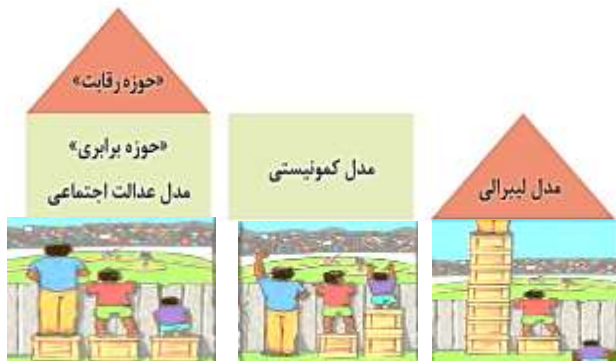
👉 از نظر طرفداران عدالت اجتماعی (رویکرد سوم) چرا رویکرد طرفداران و مخالفان قشر بندی اجتماعی ناعادلانه است؟

طرفداران قشربندی: نقطه آغاز رقابت ناعادلانه است ← این واقعیت را نادیده می گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می شوند حتی با داشتن شایستگی

و تلاش برابر با افرادی که در طبقه اجتماعی بالا متولد می شوند، به سادگی امکان رقابت با آنها را ندارند

مخالفان قشربندی: نقطه پایان رقابت ناعادلانه است ← در آن افراد توانمند و کوشا، به اندازه استحقاقی که دارند، از مزایای اجتماعی برخوردار نمی شوند

هر دو رویکرد ← با فطرت انسان سازگار نیست پس با شکست مواجه است

👉 مراحل شکل گیری دانش انتقادی

مرحله اول ← غلبه رویکرد تبیینی در جامعه شناسی

۱. داورى ارزشى (انتقادى) درباره ارزش ها خارج از علوم اجتماعى و غير علمى تلقى شد

۲. دانش از ارزش جدا شد: دانش در قلمرو تبیین و ارزش قلمرو تفسیر معرفی شد

بدین ترتیب از درون رویکرد تفسیری نوع جدیدی از جامعه شناسی به نام **جامعه شناسی انتقادی** پدید آمد

مرحله دوم ← غلبه رویکرد تفسیری در جامعه شناسی

۱. رویکرد تبیینی به حاشیه رفت
۲. راه بازگشت گزاره های انتقادی و تجویزی به جامعه شناسی باز شد
۳. با پیوند دانش و ارزش، دانش انتقادی شکل گرفت

دانش انتقادی چیست؟

دانشی که از وضعیت موجود انتقاد می کند و می خواهد برای رسیدن به وضعیت مطلوب راه حل ارائه کند

ویژگی ها و مبانی نظری جامعه شناسی انتقادی چیست؟

۱. به توصیف و تبیین پدیده ها بسنده نمی کند بلکه به داوری ارزشی پدیده های اجتماعی می پردازد.
۲. علم را به معنای تجربی و حسی محدود نمی کند.
۳. مهمترین هدف جامعه شناسی انتقادی: نقد وضعیت موجود جامعه و ارائه راه حل برای رسیدن به وضعیت مطلوب
۴. آنها همانند رویکرد تفسیری بر توانایی و خلاقیت انسان در ساخت جهان اجتماعی تاکید می کنند اما کم توجهی رویکرد تفسیری به ساختارها و تاثیر آنها بر زندگی افراد را درست نمی دانند.
۵. آنها سرکوب اراده فرد یا گروهی را سلطه می دانند و به انتقاد آن می پردازند.

چه چیزی جامعه شناسی را به داور دربار ارزش ها و انتقاد از آنها می کشاند؟

فاصله وضعیت موجود و مطلوب

دو وجه زندگی اجتماعی انسان چیست؟

- ✓ افراد با زندگی اجتماعی خود جهان اجتماعی و ساختارها را می سازند
 - ✓ جهان اجتماعی (ساختارها) با الزام ها و پیامدهای خود بر زندگی اجتماعی افراد تاثیر می گذارند
- کنش افراد ← جامعه و ساختارها
- جامعه و ساختارها ← کنش افراد

نقد رویکرد انتقادی بر رویکرد تفسیری چیست؟

آنها همانند رویکرد تفسیری بر توانایی و خلاقیت انسان در ساخت جهان اجتماعی تاکید می کنند اما کم توجهی رویکرد تفسیری به ساختارها و تاثیر آنها بر زندگی افراد را درست نمی دانند

بی توجهی به ساختارهای اجتماعی چه پیامدها و معانی را به دنبال دارد؟

- ✓ نادیده گرفتن ساختارها به معنای: چشم پوشی از آثار و پیامدهای مخرب آن است
- ✓ زیرا: انتقاد از ساختارها را غیر ممکن می سازد
- ✓ در نتیجه: کنترل آثار مخرب آنها از دست می رود

چرا جامعه شناسی انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تاکید می کنند؟

تا بتوانند از سلطه چنین ساختارهایی بر انسان پیشگیری کنند و زمینه شکل گیری ساختارهای اجتماعی انسانی تر را فراهم کنند

جامعه شناسی انتقادی چه چیزی را مصداق سلطه می داند؟

سرکوب اراده فرد یا گروهی از افراد

دستاوردهای جامعه شناسی انتقادی چیست؟

۱. هیچ حقیقت و فضیلتی را کشف نمی کند تا بر اساس آن به نقد کنش ها و روابط میان انسان ها و جوامع بپردازد (k1400)
۲. با پذیرش رویکرد تفسیری ← قبول این نظر که تمامی ارزش ها با اراده انسان ها، گروه ها و فرهنگ ها ساخته می شوند
۳. هیچ فرهنگ، گروه یا ارزشی برتر یا بهتر از دیگری نیست
۴. نباید هیچ فرهنگی، گروهی یا افرادی بر دیگران سلطه یابند و اگر سلطه یابند اراده سرکوب می شود

جامعه‌شناسی انتقادی		
موضوع	روش	هدف
کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن	تفسیری، انتقادی و تجویزی	انتقاد از وضع موجود، تجویز وضع مطلوب و راه رسیدن به آن

درس هشتم (سیاست هویت)

شناسنامه نخستین سند رسمی هویت ما

👉 معانی شناسنامه در زبان های زیر

انگلیسی ← سند هویت

عربی ← هویت

تاجیکی ← زاد نامه

👉 آرم (نشان) جمهوری اسلامی ایران در روی جلد شناسنامه نشان دهنده چیست؟

۱. صاحب شناسنامه تبعه جمهوری اسلامی ایران است

نظام سیاسی ← جمهوری

۲. تبعه دولتی یا بنیاد ← اسلامی

قلمرو ← ایران

👉 جمهوری اسلامی بیان کننده چه نوع حاکمیتی است؟

حاکمیت اراده مردم (جمهوری) بر اساس آرمان و ارزش های اسلامی (اسلامی)

👉 در صفحه اول شناسنامه چه عبارات هایی آمده است و معانی آن چیست؟

۱. شناسنامه سند هویت شما است؛ برای حفظ حقوق خود با دقت از آن نگهداری کنید ← دولت، هویت فرد فرد

ایرانیان و حقوق و مسئولیت آنها را به رسمیت می شناسد

۲. هر گونه تغییر و تعریف در شناسنامه یا سوء استفاده از آن جرم است و مجرم تحت تعقیب قانونی قرار می گیرد

← نمی توان خودسرانه و به دلخواه خویش در این سند هویت دست برد و آن را تغییر داد

👉 در چه چیزی در شناسنامه جنبه اختصاصی سند هویت محسوب می شود؟ **کد ملی**

👉 اگر با دیدی عمیق به عکس شناسنامه بنگریم چه اطلاعاتی را می توان آشکار کرد؟

هویت جنسی، خانوادگی، سنی، نژادی و فرهنگی

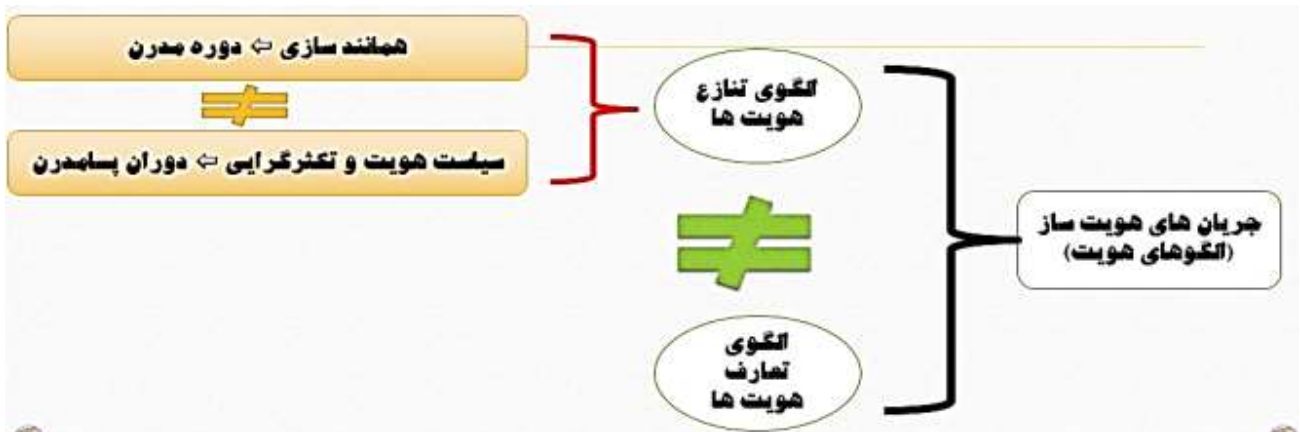

بعد از تشکیل اداره سجل احوال، **اولین شناسنامه** در ایران به شماره ۱ در تاریخ ۳ دی ماه ۱۲۹۷ ه. ش به نام **فاطمه ایرانی** صادر شد.

شناسنامه سنگی هخامنشیان به خط میخی که گفته می شود اولین شناسنامه مستند و مکتوب ایرانیان است

👉 مقایسه الگوهای همانند سازی و تکثر گرایی (تنازع هویت ها) و الگوی تعارف

تنازع هویت ها: وحدت یا کثرت هویت ها (k98)

👉 هویت دولت های جدید با ظهور جهان متجدد ایجاد شدند چگونه بود؟

- ✓ دیگر خود را با هویت دینی مسیحی (قرون وسطی) نمی شناختند
- ✓ بلکه هویت خود را با توجه به تاریخ، جغرافیا، قومیت یا نژادشان تعریف می کردند.
- ✓ تأکید بر این عوامل، به پیدایش نوع جدیدی از هویت منجر شد که **ملی گرایی و وطن دوستی** مشخصه اصلی آن بود.
- ✓ با شکل گیری دولت ملت ها، **ناسیونالیسم** پیدا شد و **هویت از منظر دولت ملت ها و توسط آنها تعریف شد**

👉 چرا دولت ها در کشورهای چندقومی ناچار به سیاستگذاری هویتی بودند؟

- تعیین **هویت ملی**
- **توزیع مزایا و فرصت های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی** گروه های مختلف
- **پاسخگویی به درخواست ها** و رفع نیازهای افراد

👉 همانند سازی چیست و چه اهداف را دنبال می کند؟

معنا ← پذیرش ارزش ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه های جامعه به گونه ای که همه گروه ها همسان شوند

هدف ← سیاست دولت ها برای

- ۱. از بین بردن تفاوت های هویتی گروه های مختلف
- ۲. یکسان سازی گروه های مختلف

نمونه سیاست همانند سازی

در اواخر قرن بیستم، هویت به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحث فکری و سیاسی شد (k1400)

ویژگی های هویتی دوران پسامدرن چه بود؟

- ✓ در دوره پسامدرن، همه آنچه در دوره مدرن پدید آمده بود از جمله سیاست همانندسازی هویت مورد نقد قرار گرفت
- ✓ هویت های خرد، محلی و فردی مورد تأکید و توجه قرار گرفت.
- ✓ تکثر، تنوع و حتی بی ثباتی و تغییرات مداوم هویت ها، مطلوب دانسته شد
- ✓ هویت ملی و وحدت و ثبات و استمرار همراه با آن، نامطلوب پنداشته شد
- ✓ هویت به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحثات فکری و سیاسی شد.
- ✓ هویت از منظر گروه های اجتماعی مختلف و توسط آنها، تعریف می شود.
- ✓ افراد، مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه های فرهنگی و هویتی خود پی می گیرند
- ✓ علاوه بر ثروت و قدرت، هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می شوند.
- ✓ در همه این عرصه ها، سیاست هویت ایجاد می شود و تنازع و درگیری افزایش می یابد

سیاست هویت مربوط به چه دوره است و بر چه چیزی تأکید دارد؟

سیاست هویت، محصول دوران پسا مدرن است و بر تفاوت ها و هویت های خاص و محلی تأکید می کند

برخی متفکران از پیدایش سیاست هویت به چه چیزی یاد می کنند؟ توضیح دهید.

پاز شدن جعبه پاندورا (اساطیر یونانی)؛

۱. جعبه پاندورا در اساطیر یونانی جعبه ای حاوی تمام بلاهاست که به دست فردی به نام پاندورا گشوده می شود .
۲. با باز شدن جعبه ناگهان همه پلیدی ها، رها و به سوی زمین سرازیر شدند و با خوبی ها درآمیختند؛ به طوری که دیگر تشخیص آنها از یکدیگر ممکن نبود
۳. رنج و بیماری، پیری و مرگ، دروغ، دزدی و جنایت که قبل از آن وجود نداشت گسترش یافت

در چه شرایطی (چرا) مدل تکثرگرا به جای مدل همانند سازی مورد توجه قرار گرفت؟

۱. امروزه، جهانی شدن و توسعه ارتباطات موجب در هم آمیختن فرهنگ ها شده که باعث می شود فرهنگ ها دیگر کاملاً خالص و ثابت نباشند و هویت ها به شدت دستخوش تغییر شوند.

۲. بسیاری از جوامع و گروه ها، به دفاع از هویت خود برخاسته اند و در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می کند، مقاومت می کنند و خواهان رهایی از این هویت تحمیلی هستند

جنبش ها و اعتراضات بر علیه جهانی شدن چه هدفی را دنبال می کنند؟ با مثال

بسیاری از جوامع و گروه ها، به دفاع از هویت خود برخاسته اند و در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می کند، مقاومت می کنند و خواهان رهایی از این هویت تحمیلی هستند

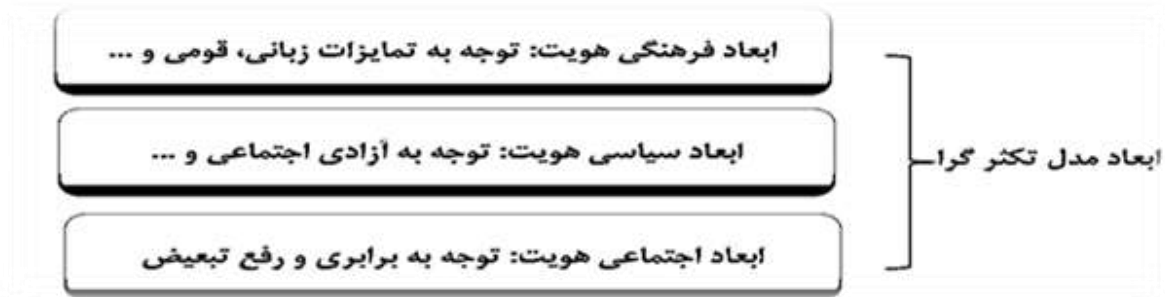
مثال: جنبش های سبک زندگی، زنان، آفریقایی آمریکایی ها، آسیایی تبارها، جوانان، اقلیت های قومی، مذهبی و جنبش زیست محیطی

امروزه مدل «تکثرگرا» به جای مدل **هماندسازی** مورد توجه و تأکید قرار گرفت

👉 مدل تکثرگرا چه ویژگی هایی دارد؟

۱. در مدل تکثرگرا، تفاوت های موجود میان گروه های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می گردد.
۲. در این الگو، همچنان وجود یک ساختار مشترک **سیاسی** و **اقتصادی** ضروری دانسته می شود؛ که گروه های مختلف را به یکدیگر پیوند دهد.

بخوانیم و بدانیم

👉 دو چهره سیاست هویت چیست؟

۱. به صورت افراطی بر **تفاوت ها و گوناگونی ها تأکید می کند** و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی درون جوامع می شود
۲. **گروه های به حاشیه رانده شده** را به رسمیت می شناسد و از آنان حمایت می کند

تنازع هویت ها: وحدت و کثرت هویت ها

👉 الگوی تعارف در مقابل چه الگویی قرار دارد و به چه چیزی توجه دارد؟

۱. در مقابل الگوی هماند سازی و تکثرگرا (الگوی تنازع) قرار دارد.
۲. به شناخت متقابل گروه ها و جوامع از یکدیگر توجه دارد.

تعارف به چه معنا است؟ شناخت متقابل

قرآن کریم الگوی تعارف را به عنوان الگوی برتر معرفی می کند

👉 شناخت متقابل جوامع و افراد از یکدیگر چه کمکی به آنها می کند؟

۱. **تفاوت های** همدیگر را درک کنند و به آنها احترام بگذارند
۲. **اشتراکاتی** را ایجاد می کند که به بهتر شدن روابطشان منجر می شود

👉 پیام آیات مربوط به الگوی تعارف

۱. **إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا** ← شما را به صورت تیره ها و قبیله ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. سپس تأکید می کند که هیچ کدام از این ویژگی ها، ملاک برتر دانستن خود از دیگری نیست و فقط زندگی بر اساس تقوا معیار برتری، بزرگی و بزرگواری است
۲. **وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاجْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَاللُّوَانِكُمْ إِنَّ ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ** ← الگوی مطلوب قرآنی، تکثر و تنوع زبانی و نژادی و قومی را، مانع وحدت و همدلی نمی داند. بلکه انسان ها را به منشأ وحدت رهنمون می شود

👉 رشد و شکوفایی اسلام در چه قرن هایی و به چه دلایلی بوده است؟

قرن ۳ و ۴: به دلیل پیروی از الگوی تعارف و احترامی بود که اقوام مختلف در جهان اسلام برای یکدیگر قائل بودند

👉 پیام حدیث امام علی (ع) «مردم دشمن چیزی هستند که نمی شناسند» چیست؟

افراد معمولاً به دیگری که آنها را به درستی نمی شناسند، بدبین اند و از آنها دوری می کنند

گفتگو کنید:

سوفیا کوتلاکی ← کتاب نظام ادب، تعارف و مفهوم وجه در فرهنگ ایرانی ←

ایرانی ها هنگامی که می خواهند به یکدیگر احترام بگذارند از تعارف استفاده می کنند و این تعارف به معنای شناخت متقابل است و زمینه روابط صمیمانه را ایجاد می کند

نظام ادب تعارف و مفهوم وجهه در فرهنگ ایرانی

علوم اجتماعی و سیاست هویت

علوم اجتماعی یک علم جهان شمول است که می تواند درباره ارزش ها داوری کند ← همانند سازی ← رویکرد انتقادی

هر نظریه ای درون فرهنگ و تاریخ خود تولید می شود و هر فرهنگ و هویتی می تواند نظریه های جامعه شناسی متناسب با خود را تولید کند.
علوم اجتماعی تا امروز دانشی جهان شمول نبود بلکه روایت مردان سفیدپوست اروپایی بود و هویت زنان، رنگین پوستان و غیراروپایی ها را نادیده می گرفت
← سیاست هویت و تکثر گرا ← رویکرد تفسیری

• دو رابطه علوم اجتماعی و
• سیاست هویت

پیدایش نظریه های
فمینیستی، نظریه
آفریقایی تبارها و ...
نتیجه این رویکرد است.

👉 جامعه شناسی انتقادی چه انتظاری از علوم اجتماعی دارد؟ (k1400)

انتظار دارد علوم اجتماعی با تشخیص و افشای سلطه در مناسبات انسانی، به رهایی انسان کمک کند.

👉 چرا جامعه شناسی نمی خواهد داوری ارزشی بیرون از علم صورت گیرد؟

زیرا در این صورت سرنوشت ارزش ها به مناسبات قدرت و ثروت سپرده می شود و ارزش غالب زندگی اجتماعی همان ارزش ثروتمندان و قدرتمندان می شود.

👉 دیدگاه رویکرد تفسیری درباره علم رهایی بخش چیست؟

- ✓ راه رهایی انسان را از بیرون علم جستجو می کند نه از درون آن
- ✓ معتقد است علم با خوب و بد کردن امور سلطه گری می کند
- ✓ علم تبدیل به ابزار عده ای برای سرکوب عده ای دیگر شده است

👉 چرا نمی توان رویکردی را که دانش را انکار می کند (تکثر گرا) را قبول کرد؟

- ✓ با این رویکرد نمی توان شناخت های مختلف را داوری کرد و شناخت صحیح را تشخیص داد
- ✓ پایبندی کامل به این رویکرد امکان شناخت واقعی را از انسان می گیرد

درس نهم: پیشینه علوم اجتماعی در جهان اسلام

✓ منزلت علم در اسلام:

۱. در اسلام **علم** مهمترین ارزشها است. ۲. از **علم** به عنوان هدف آفرینش یاد شده است. ۳. **علم** علت برتری انسان بر فرشتگان معرفی شده است. ۴. انسان به سبب **علم** خلیفه خداوند در زمین است. ۵. قرآن کریم کتاب **علم** است. ۶. پیامبران برای تعلیم و تربیت آدمیان مبعوث شده اند.

✓ آیا در اسلام یادگیری همه علوم ضروری دانسته می شود؟

خیر ☞ آموختن برخی علوم مانند **سحر و جادو** در اسلام منع شده است و دانستن برخی علوم دیگر (**علوم نافع**) ضروری دانسته شده است.

✓ دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی ایران (آیت الله خامنه ای) درباره ضرورت علم و دانش در کشور:

☞ **دانش** آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است.

☞ **دنیای غرب** به برکت دانش توانست برای خود ثروت و قدرت فراهم کن که بدون بنیان اخلاقی و اعتقادی بوده است

☞ کشور نیازمند **جوشاندن چشمه دانش** است (نه سوء استفاده از دانش)

☞ اکنون دو دهه است **رستاخیز علمی** در کشور آغاز شده است و ایران را به **رتبه شانزدهم جهان** رسانیده است

☞ اما این راه طی شده **فقط یک آغاز** بوده است و ما هنوز از قله های دانش جهان عقبیم و باید به آن برسیم.

✓ انواع علوم نافع

۱. علوم **ابزاری** (علوم پزشکی، علوم فنی و مهندسی، علوم پایه) ☞ تامین نیازهای روزمره جامعه اسلامی

۲. علمی که درباره استفاده از علوم ابزاری و اهداف و آرمان ها و ارزشهای انسانی صحبت می کند

۳. علمی که درباره حقیقت انسان و آغاز و انجام او سخن می گوید (علم به نفس، علم توحید، علم به مبدا و معاد) ☞ **نافع ترین علم**

۴. **علم به جامعه و تاریخ** (علوم اجتماعی) ☞ به شرطی که به قصد درس آموختن از رفتار گذشتگان و شناخت قوانین اجتماعی و به کار بردن آن قوانین باشد

سئوالات مربوط به مبحث علوم نافع:

❖ کدام یک از علوم نافع نیازهای روزمره جوامع اسلامی را تامین می کند؟ علوم ابزاری مانند علوم پزشکی، فنی و مهندسی و علوم پایه

❖ **نافع ترین علم کدام است؟** درباره حقیقت انسان و آغاز و انجام او سخن می گوید (علم به نفس، علم توحید، علم به مبدا و معاد)

❖ **علوم اجتماعی (علم به تاریخ و جامعه) چه هنگامی می تواند جزء علوم نافع باشد؟** به شرطی که به قصد درس آموختن از رفتار گذشتگان و شناخت قوانین اجتماعی و به کار بردن آن قوانین باشد

پخوانیم و بدانیم

چرا در اسلام علوم نافع به علوم ابزاری محدود نمی گردد؟

علوم ابزاری به روش های حسی و تجربی محدود است اما علمی که درباره آغاز و پایان زندگی انسان یا ارزش های او مانند عدالت و ... سخن می گوید از روش های عقلانی و وحیانی بهره می گیرد. بنابراین علوم نافع به علوم ابزاری محدود نمی گردد

✓ قرآن کریم به چه جنبه هایی از زندگی انسان توجه دارد؟

۱. توصیف جوامع ⇐ پاسخ به اینکه در جوامع چه می گذرد؟
۲. تبیین جوامع ⇐ چرایی ایجاد پدیده ها
۳. نقد و ارزیابی جوامع
۴. ترسیم جامعه آرمانی
۵. بیان سنت های الهی ⇐ قوانین حاکم بر تداوم و تغییر جوامع و امت های مختلف
۶. بررسی و ارزیابی انتقادی فرهنگ های مختلف و امت های گذشته

قرآن در ارزیابی انتقادی جوامع و فرهنگ های گذشته:

رفتار **عاقلانه** آنها را تأیید می کند و رفتار **جاهلانه و سفیهانه** آنها را انتقاد می کند

✓ ویژگی های جامعه آرمانی در قرآن

- ☎ در آن به عدالت و قسط رفتار می شود
- ☎ فرهنگ حق دارد
- ☎ در آن به کسی ظلم نمی شود و قصد ظلم به دیگر جوامع را ندارد
- ☎ در برابر ظلم دیگران مقاومت می شود و ظلم را نمی پذیرد
- ☎ تا آنجا که بتواند به ستم دیدگان و مستضعفان جهان یاری می دهد

قرآن کریم سنت های اجتماعی متعددی را به معرفی می کند و آنها را می نامد (سنت های الهی)

فارابی - ابن خلدون - ابوریحان بیرونی از جمله اندیشمندان حوزه علوم اجتماعی که آثار مهمی از خود به جا گذاشته اند

فارابی علوم اجتماعی را زیر مجموعه علوم انسانی می داند و آن را علم مدنی می نامد

✓ فارابی چگونه جوامع مختلف را به انواع مختلف تقسیم کرده است؟

روش ⇐ بررسی جوامع خود و گذشته + استدلال عقلی
ملاک ⇐ نوع علم، اندیشه، فرهنگ و رفتاری که دارند

K98-1400

✓ انواع جوامع (مدائن) فارابی

مدینه فاضله:

بر محور علم سازمان یافته است
 جامعہ آرمانی فارابی است
 علم به علوم تجربی محدود نمی شود
 علوم عقلانی و وحیانی را در بر می گیرد

مدینه جاهله:

از علوم عقلی بی بهره اند
 علوم ابزاری در این جامعه وجود دارد
 علمی که از ارزشها، آرمانها و حقیقت زندگی سخن بگوید وجود ندارد

مدینه ضاله:

از انحراف نظری از مدینه فاضله به وجود می آید
 نظرات علمی پذیرفته شده در مدینه فاضله تحریف می شود
 آرمانها و ارزشهای غیرعقلانی، عقلانی معرفی می شوند

مدینه فاسقه:

از انحراف عملی از مدینه فاضله به وجود می آید
 مردم علوم عقلانی و وحیانی (حقیقت و عدالت) را می شناسند
 اما از علوم عقلانی و وحیانی بهره نمی برند و به حقیقت عمل نمی کنند

فارابی با نگاه انتقادی به جوامع زمان خود می نگرد و آن جوامع را مدینه فاسقه یا ضاله می داند

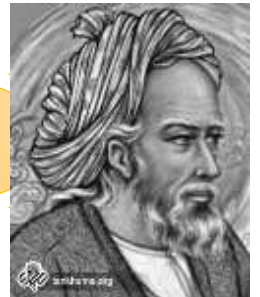
✓ علم مدنی فارابی از کدام ظرفیت های علوم اجتماعی برخوردار است؟

- ☎ توصیف و فهم کنشها و ساختارهای جوامع مختلف
- ☎ تبیین (علت یابی) واقعیت های اجتماعی و بررسی تحولات آنها
- ☎ داوری علمی هنجارها و ارزشها و رویکرد انتقادی به جامعه خود و دیگران
- ☎ تجویز بایدها و نبایدها برای زندگی اجتماعی و سخن از هنجارها، رفتارها و سبک زندگی کنشگران

با نگاهی تبیینی

کتاب تجارب الامم را
در هشت جلد تالیف کرد

ابن مسکویه

اثر ابوریحان: تحقیق مال الهند (k1400)

- با روش تجربی و تفهیمی ← فرهنگ جامعه هند را توصیف کرد
- با روش عقلی ← به ارزیابی انتقادی فرهنگ هند پرداخت
- عامل دشواری فهم معارف هندیان ← پیچیدگی زبان و خط هندی و به نظم درآوردن متون علمی به دلیل مصون ماندن از تحریف
- علت وجود کاستها یا طبقات در جامعه هند ← باورهای دینی هندوها (خداوند جهان را طبقه بندی شده آفریده است)

ابوریحان

ابن خلدون

❖ ابن خلدون به دنبال شناخت چه بود؟

با تأثیرپذیری از قرآن به دنبال شناخت سنت های الهی بود

❖ چرا ابن خلدون از جامعه آرمانی سخن نگفت؟

او به روش عقلانی توجه چندانی نداشت و از روش حسی و تجربی استفاده می کرد و بنابراین از جامعه آرمانی سخن نگفت

❖ ابن خلدون چه چیزی را عامل شکل گیری جوامع می داند؟ با چه روشی؟

با استفاده از تجربه تاریخی جوامع پیرامون خود عصبیت را عامل شکل گیری می داند.

❖ ابن خلدون علوم اجتماعی خود را چه می نامد؟ علم عمران

❖ چرا غربی ها ابن خلدون را بیشتر از سایر متفکران مسلمان می شناسند؟ (k1400)

زیرا روش او در علوم اجتماعی مشابه روشی است که ۴۰۰ سال بعد کنت در جامعه شناسی تبیینی به کار گرفت

بسیار مهم: انواع معانی عقل (k1400)

معنای خاص

قوه ای است که انسان به کمک آن حقایق و قواعد جهان را می شناسد و آن را فقط برای نوع خاصی از تفکر به کار می بریم

معنای عام

هرگونه تلاش ذهنی و فکری که هم عالمان در دانش علمی و هم عموم مردم در دانش عمومی از آن بهره می برند

۱. عقل ابزاری (تجربی) ← جامعه شناسی تبیینی (اثباتی)

دانش درباره پدیده های طبیعی و مادی / روش: حسی و تجربی / هدف: پیشبینی و کنترل پدیده های اجتماعی / مثال: اصل انقباض و انبساط فلزات در علوم طبیعی - عوامل مهاجرت در جمعیت شناسی

۲. عقل تفسیری ← جامعه شناسی تفهیمی

دانش فهم و تفسیر پدیده های معنادار (کنش انسانی) / روش: تفهیمی / هدف: فهم دیگران و ارتباط با آنها یا معنا بخشی و انسجام بخشی به زندگی اجتماعی / مثال: معنای برخاستن یک فرد در جمع

۳. عقل انتقادی ← جامعه شناسی انتقادی

دانش ارزیابی و داوری ارتباطات و مناسبات انسانی / روش: داوری ارزشی و انتقادی / هدف: داوری انتقادی جوامع و رسیدن به وضعیت مطلوب / مثال: ارزیابی وضعیت عدالت و آزادی در روابط انسانی

عقل عملی:

واقعیتهایی که با آگاهی و اراده انسان به وجود می آیند (آرمان ها و ارزش ها) را شناسایی می کند
 علوم انسانی و اجتماعی
 مثال: خوبی عدالت و بدی ظلم
 مثال جمله: هرگز جامعه ای بدون تامین میزانی از عفت، شجاعت و ... روی سعادت دنیوی و اخروی را نمی بیند

عقل نظری:

واقعیتهای مستقل از آگاهی و اراده انسان را شناسایی می کند
 فلسفه، ریاضیات و طبیعیات
 مثال: قانون علیت در فلسفه / قانون جاذبه زمین در فیزیک
 مثال جمله: در طبیعت و جامعه هیچ رخدادی خود به خودی و بدون علت رخ نمی دهد

عقل انتقادی

در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای اصلاح یک رابطه ظالمانه استفاده کنیم.

عقل تفسیری

در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای شناخت یکدیگر، تفاهم و تعامل استفاده می کنیم.

عقل ابزاری

در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای ترغیب او به انجام کاری که من می پسندم استفاده می کنم.

جدول مهم

درس دهم: افق علوم اجتماعی در جهان اسلام

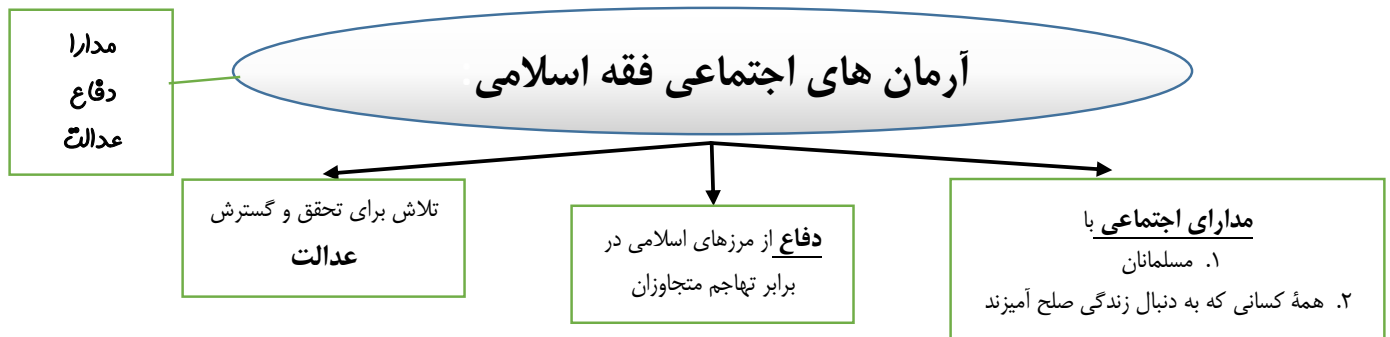
👉 ویژگی های تمدن اسلامی از نظر عبدالحسین زرین کوب

۱. وارث فرهنگ قدیم شرق و غرب
۲. نه تقلیدکننده صرف از فرهنگ های سابق بود، نه ادامه دهنده محض، ترکیب کننده و تکمیل کننده بود
۳. دوره کمال آن ← دوره سازندگی بود (ساختن یک فرهنگ جهانی و انسانی)
۴. اهمیت ← ترکیب تمدنهاست و اساس اسلامی آن، که ارزش جهانی و انسانی دارد
۵. آنچه این تمدن را جهانی کرده ← شوق و اراده کسانی است که خود از هر قوم و ملتی که بوده اند، به هر حال منادی اسلام بوده اند.
۶. مرکز و قانون اساسی تمدن اسلامی ← قرآن
۷. در قلمرو جهان اسلام نه مرزی موجود بود نه نژادی، نه شرقی در کار بود و نه غربی

مهم ترین شاخه های علوم اجتماعی مسلمانان، علم فقه است

👉 ویژگی ها و جایگاه علم فقه در اسلام

۱. فقه مسائل اجتماعی را توصیف یا تبیین نمی کند اما درباره چگونگی رفتار اجتماعی مسلمانان و جامعه اسلامی، احکام و قواعدی را مطرح می کند.
۲. رفتارها و هنجارهای اجتماعی را ارزیابی و نقد می نماید و درباره آنها داوری می کند
۳. ویژگی های جامعه مطلوب و آرمانی را مشخص می کند
۴. راه های برون رفت از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را تجویز می کند
۵. با به رسمیت شناختن تفاوت های قومی، نژادی، زبانی و فقهی، این تفاوت ها را به فرصتی برای شکل گیری امت اسلامی تبدیل کرد

👉 منظور از دو انقلاب در قرن چیست و نقش فقه شیعه در آن چه بود؟

انقلاب مشروطه و انقلاب اسلامی ←

۱. فقه شیعه در ایران همواره نقش مهمی در تعیین نوع رابطه مردم با قدرت های داخلی و خارجی داشته و در قرن بیستم توانسته است نظریات لازم برای دو انقلاب اجتماعی را پدید آورد
۲. مقبولیت و مرجعیت علم فقه در فرهنگ عمومی جامعه ایران موجب آن شد که بر اساس این دو نظریه فقهی (میرزای نائینی و امام خمینی)، دو انقلاب اجتماعی در یک قرن در جامعه ایران شکل بگیرد

👉 دو نظریه فقهی در تبیین دو انقلاب اجتماعی در یک قرن

۱. در آغاز قرن بیستم، میرزای نائینی با توجه به واقعیت های اجتماعی ایران با استفاده از فقه، نظام مشروطه را تبیین کرد.
۲. در پایان قرن بیستم، امام خمینی نیز با توجه به شرایط اجتماعی مسئله ولایت فقیه و انقلاب اسلامی را طرح نمودند.

👉 ویژگی های جامعه مطلوب از نظر فقه شیعه

۱. روابط و ساختارهای جامعه با مشارکت و همراهی مردم، عادلانه باشد.
۲. حاکمان و کارگزاران جامعه، عالم به عدالت و عمل کننده به آن باشند؛ یعنی عالم و عادل باشند

👉 نظر میرزای نائینی در مورد امکان دستیابی به جامعه مطلوب فقه شیعه (k98)

۱. ما نمی توانیم ویژگی دوم جامعه مطلوب (کارگزاران عالم و عادل) را که مستلزم تغییر نظام پادشاهی است تحقق بخشیم
 ۲. ولی می توانیم ویژگی اول (مشارکت مردم در ساختارهای حکومتی) را محقق کنیم تا مردم از طریق مجلس، سازمان ها و ساختارهای اجتماعی را به گونه ای عادلانه شکل دهند ← مجلس مشروطه

۳. مشروطه که مجلس را برقرار می سازد، اگرچه نظام مطلوب در زمان غیبت امام معصوم نیست، ولی بهترین نظام ممکن در شرایط موجود آن روزگار است

۴. مشروطه به معنای مشروط کردن حاکمان و حکومتی است که در چارچوب مقررات عادلانه مجلس عمل کند؛ یعنی مردم در مشروطه با کمک مجلس شورا، ویژگی اول نظام اسلامی را محقق کنند

👉 نظر امام خمینی در مورد امکان دستیابی به جامعه مطلوب فقه شیعه

مردم ایران می توانند با مشارکت و حضور فعال خود، جامعه ای ایجادکنند که هر دو ویژگی جامعه مطلوب را داشته باشد:
 ویژگی اول (مشارکت مردم در ساختارهای حکومتی) ← مجلس شورای اسلامی با مشارکت نمایندگان مردم موظف است شرط اول را محقق کند

ویژگی دوم (کارگزاران عالم و عادل) ← مجلس خبرگان نیز موظف است شرط دوم را تحقق بخشد؛ یعنی رهبر جامعه را بر اساس معیارهای اسلامی شناسایی و معرفی کند و بر عملکرد او نظارت نماید.

👉 تعامل عالمان مسلمان با علوم اجتماعی مدرن چه پیامدهایی به دنبال داشت ؟

- ۱- زمینه طرح نظریات جدید را فراهم آورد.
- ۲- به متفکران مسلمان امکان می دهد که علوم اجتماعی جهان اسلام را گسترش دهند
- ۳- علاوه بر توصیف و تبیین مسائل جهان اسلام، مسائل جامعه جهانی را هم تحلیل کنند
- ۴- برای پرون رفت اثر پهران هایی مانند پهران آگاهی و پهران معنا راه حل ارائه دهند

👉 ویژگی های علوم اجتماعی جهان اسلام در مقایسه با علوم اجتماعی جهان متجدد

۱. مناسب با معنای علم در جهان اسلام است ۲. تبیین های علمی جهان اسلام به شناخت تجربی محدود نمی شود و از منابع عقلانی و وحیانی نیز استفاده می کند
۳. علاوه بر تعامل با داده های تجربی و تعامل با ارزش ها، هنجارها و آرمان های فرهنگی و اجتماعی و تاریخی پیرامون خود، آنها را مورد ارزیابی انتقادی قرار می دهد
۴. به گونه ای مستقل به ارزیابی فرهنگ و تاریخ مربوط به خود می پردازند.
۵. همه عرصه های علمی را به تنهایی سامان نمی دهد. بخشی از آن را به کمک
۶. اسلام، علاوه بر تبیین وضعیت موجود جهان اسلام، درباره وضعیت مطلوب و آرمانی جامعه اسلامی و همچنین جامعه جهانی نیز داوری خواهد کرد و راه های برون رفت از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را شناسایی می کند

مقایسه علوم اجتماعی مدرن و علوم اجتماعی جهان اسلام

علوم اجتماعی جهان اسلام	جامعه شناسی مدرن	
	پوزیتیویستی	تبیین تجربی (عقل ابزاری)
تبیین را به تبیین تجربی محدود نمی کند.	تبیین تجربی (عقل ابزاری)	تبیین تجربی (عقل ابزاری + تفهیمی)
تفهم و تبیین را در تقابل با هم نمی بیند به این معنا که تفسیر و تفهم را نوعی تبیین می شمارد.	تبیین تجربی (عقل ابزاری + تفهیمی)	تبیین تجربی، تفهیمی و انتقادی (عقل ابزاری، تفهیمی، عرفی)
از ظرفیت عقل نظری و عقل عملی و وحی برای داوری ارزش ها کمک می گیرد.	تبیین تجربی، تفهیمی و انتقادی (عقل ابزاری، تفهیمی، عرفی)	انتقادی

👉 کاربرد های علوم اجتماعی جهان اسلام

۱. قدرت فهم، تفسیر و توصیف پدیده های اجتماعی را دارد.
۲. توان تبیین و شناخت علل شکل گیری و به وجود آمدن پدیده های اجتماعی را دارد.
۳. درباره ارزش ها، هنجارها و آرمان های درون فرهنگ های مختلف می تواند داوری کند.
۴. درباره جامعه آرمانی سخن می گوید.
۵. با توصیف و تبیین وضعیت موجود راه های برون رفت از آن را به سوی جامعه مطلوب شناسایی می کند.